

Elviira Hulmi

**”NO AINAKIN SELLASTA KIVAA JA
HAUSKAA HOMMAA”**

5-vuotiaiden lasten näkökulmia leikistä
varhaiskasvatuksessa

TIIVISTELMÄ

Elviira Hulmi: "No ainakin sellasta kivaa ja hauskaa hommaa" 5-vuotiaiden lasten näkökulmia leikistä varhaiskasvatuksessa
Pro gradu-tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatuksen ja yhteiskunnan tutkimuksen maisteriohjelma, varhaiskasvatus
Huhtikuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 5-vuotiaiden lasten näkökulmia leikistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen osallistui seitsemän 5-vuotiasta lasta saman päiväkodin lapsiryhmästä. Tutkimus on laadullinen ja se toteutettiin lapsuudentutkimuksen näkökulmasta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu leikin eri tekijöistä ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lisäksi teoreettisessa viitekehyksessä esitellään aiempia lapsuudentutkimuksia leikistä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kävelyhaastatteluiden avulla. Haastattelut toteutettiin lapsen omassa päiväkotiryhmässä. Kävelyhaastattelussa tutkija haastatteli lapsia puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella. Kävelyhaastattelun tarkoituksena oli, että lapsi esittelee omia leikkejään ja leikkiympäristöään. Lapsen esille tuomat näkökulmat ohjasivatkin vahvasti haastattelua. Kävelyhaastattelut äänitettiin, jonka jälkeen ne analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksen tuloksissa tarkasteltiin lapsien näkökulmia leikistä sekä päiväkodissa tapahtuvaa leikkiä ja leikkiin liittyviä tunnusmerkkejä. Lapset nimesivät leikeiksi perinteisiä leikkejä sekä pelaamisen ja laululeikit, kun taas värittäminen ja piirtäminen eivät olleet lapsen näkökulmasta leikkiä. Lapsen näkökulmasta päiväkodissa tapahtuvaan leikkiin kuulu leikkisäännöt ja leikkiä kuvattiin myös sosiaalisesti toiminnaksi. Leikin tunnusmerkkejä olivat lapsen näkökulman mukaan kokemuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja mielikuvittelu.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten näkökulmien tutkiminen on tärkeää. Lapset jäsentävät maailmaa aikuisten käsitysten kautta, jolloin myös se vaikuttaa heidän leikkeihinsä. Lapsien näkökulmat osoittivat, että lapset haluavat kokea leikissä erilaisia asioita ja olla mukana päättämässä leikistään. Lapsen näkökulmasta tehtävää tutkimusta olisi hyvä tehdä enemmän.

Avainsanat: Leikki, lasten näkökulma, lapsuudentutkimus, varhaiskasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Elviira Hulmi: 5-year-old children's perspective on play in early childhood education
Master's thesis
Tampere University
Master's programme in educational studies, early childhood education
April 2023

The aim of this study was to explore 5-year-old children's perspectives on play in early childhood education. Seven 5-year-old children from the same kindergarten group participated in the study. The study is a qualitative and was conducted from a childhood studies perspective. The theoretical framework of the study consists the different aspects of play and its role in early childhood education and care. In addition, the theoretical framework present previous childhood studies on play.

The data for the study was collected through walk-in interviews. The interviews were conducted in the child's own kindergarten group. The walk-in interviews were audio-recorded and then analysed using content analysis approach.

The results of the study examined the children's perspectives on play in the day care centre, The children identified traditional play, playing games and singing games as play. From the child's perspective, play in a day care centre includes play rules and play was also described as a social activity. The characteristics of play, according to the child's perspective, were experiential, self-determination and imagination. The results of the study showed the importance of exploring children's perspectives. Children structure the world through the perceptions of adults, which also influences their play. More research from a child's perspective would be useful.

Keywords: Play, children's view, childhood studies, early childhood education

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LEIKKI TUTKIMUKSEN KOHTEENA	7
2.1	Leikin määritelmä	7
2.2	Leikki varhaiskasvatuksessa.....	9
2.3	Leikki lasten näkökulmasta	11
3	TUTKIMUKSEN TOTETUS	15
3.1	Tutkimuksentehtävä- ja kysymykset	15
3.2	Tutkimuksen metodologiset valinnat.....	15
3.3	Aineistonkeruumenetelmä	16
3.4	Aineiston kuvaus	18
3.5	Aineiston analyysi	19
4	TULOKSET	22
4.1	Leikki päiväkotiryhmässä	22
4.2	Leikkiin liittyviä tunnusmerkkejä	27
4.2.1	<i>Kokemuksellisuus</i>	27
4.2.2	<i>Itsemääräämisoikeus</i>	29
4.2.3	<i>Mielikuvittelu</i>	31
5	POHDINTA	34
5.1	Tulosten yhteenvetoa ja pohdintaa	34
5.2	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	37
5.3	Eettisyys.....	39
5.4	Luotettavuus.....	42
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	49
	Liite 1: Haastattelurunko	49
	Liite 2: Saatekirje lasten vanhemmille ja huoltajille.....	50

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	ESIMERKKI AINEISTON ANALYYSIN LUOKITTELUSTA	21
--------------------	--	-----------

KUVIOT

KUVIO 1.	LEIKIN TUNNUSMERKIT LASTEN NÄKÖKULMASTA	35
-----------------	--	-----------

1 JOHDANTO

Leikki on aiheena moninainen ja sitä on tutkittu ja määritelty monin eri tavoin. Leikki on ollut olemassa ihmisen ensihetkestä lähtien, mutta sen tarkoitusta ja merkitystä on pohdittu eri näkökulmista. Platon oli ensimmäisiä filosofeja, joka tunnisti leikin ilmiöksi. Hänen mielestään leikki oli merkittävä tapa oppia ja kehittää luonteenpiirteitä. (Glenn, Knight, Holt & Spence, 2013.) Friedrich Fröbel koki, että leikin myötä lapsi oppii luontaisesti ympärillä olevasta maailmasta ja luonnosta. Lapsen elämän pääsääntöisen sisällön tulisi siis olla leikki. Jean Piaget kuvaili leikkiä kaikista tärkeimmäksi työksi lapselle ja lapsena olemiselle. Piaget kuitenkin näki leikin ensisijaisesti tärkeäksi lapselle sen kehityksen kannalta. (Bergen, 2014; Glenn ym., 2013.) Hänen mukaansa leikki antaa myös lapselle mahdollisuuden käsitellä kasvun myötä tulevia hankalia tunteita (Gaskins, 2014). Leikkiä on pyritty tarkastelemaan monissa konteksteissa ja sen tuloksena tutkijat ja filosofit ovat nostaneet esiin asiat, jotka tapahtuvat leikin tuloksena. Näin ollen leikillä on aina jokin tarkoitus, kuten esimerkiksi oppiminen.

Varhaiskasvatuksessa leikki on olennainen osa päiväkodin arkea, joka ilmaistaan sitä ohjaavissa asiakirjoissa. Leikki tunnustetaan jokaisen lapsen oikeudeksi. (YK:n lasten oikeuksien sopimus, 60/1991, artikla 31) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) nostetaan esille leikkiin kannustava toimintakulttuuri, jossa lapsen leikki ja leikkialoitteet saavat tilaa ja aikaa. Leikki kuvataan tavaksi olla ja elää sekä tutkia ja käsittää ympäröivää maailmaa. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen (60/1991, artikla 12) mukaan lapsilla on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan. Tässä tutkimuksessa lapset pääsevät esittämään näkökulmiaan leikistä päiväkodissa, jolloin tutkimus perustuu lapsuudentutkimukseen. Lapsuudentutkimuksessa lapset nähdään aktiivisina osallistujina (Karlsson, 2010).

Tässä pro gradu- tutkielmassa selvitetään 5-vuotiaiden lasten näkökulmia varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta leikistä. Kiinnostus aiheeseen lähti oman työni kautta varhaiskasvatuksen opettajana. Lasten leikit ovat muuttuneet paljon

viime vuosikymmenen aikana, jolloin myös aikuisten ja kasvattajien tulee olla tietoinen leikin kehityksestä. Lasten näkökulmien tutkiminen on tärkeää, jotta osataan vastata lasten tarpeisiin leikissä. Päiväkodin arjessa leikille on esimerkiksi monenlaisia sääntöjä, jotka mahdollisesti rajoittavat lasten leikkiä. Näin herää myös kysymys siitä, mitkä säännöt ja rajat leikeissä eivät ole suunnattu lapsen etu edellä. Lapsinäkökulmaista tutkimusta leikistä ei ole tehty paljoakaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa, jonka vuoksi sille on tarvetta.

Toisessa luvussa tarkastellaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä, johon kuuluu leikin määritelmien ja aikaisempien leikki- sekä lapsuudentutkimuksien esittely. Lisäksi luvussa tarkastellaan, miten leikki nähdään varhaiskasvatuksessa siihen liittyvien aiempien tutkimusten tarkastelun avulla. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen toteutus. Ensimmäiseksi tarkastellaan tutkimustehtävää- ja kysymyksiä, jonka jälkeen esitellään lapsuudentutkimus menetelmänä sekä aineistonkeruumenetelmä ja aineiston analyysin vaiheet. Neljännessä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset ja viimeisessä luvussa pohditaan tuloksia. Viimeisessä luvussa tarkastellaan tulosten pohdinnan ja johtopäätösten lisäksi tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

2 LEIKKI TUTKIMUKSEN KOHTEENA

2.1 *Leikin määritelmä*

Leikin määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Leikin perusta on lapsen varhaisissa ihmissuhteissa, jotka muodostuvat ihmisten ja ympäröivän maailman kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi ensimmäisistä vuorovaikutuskohtaamisista hymyn kautta saadut vastaukset, jotka tukevat myöhemmin monimutkaisempia vuorovaikutussuhteita. (Luckenbill, Thompson & Subramaniam, 2019.) Varhaiset vuorovaikutussuhteet ovat leikin alku, mutta niitä voi olla vaikeampia tunnistaa leikiksi (Luckenbill ym., 2019).

Leikille tyypilliseksi tunnusmerkeiksi voidaan määrittää vapaaehtoisuus ja sen erottuminen tavallisesta elämästä (Kalliala, 2012). Leikkiä voidaan määritellä myös prosessimaiseksi, vastavuoroiseksi ja ennustamattomaksi, jolloin lapsen kokemukset ja havainnot näkyvät siinä. Leikissä lapsi käyttää ja oppii erilaisia taitoja, esimerkiksi luo ja kuvittelee uutta, neuvottelee leikkikavereiden kanssa ja oppii samalla ymmärtämään toisia ihmisiä. Leikin kautta lapsi rakentaa identiteettiään ja käsittelee kohtaamaansa maailmaa. Samalla lapsen kieli ja kommunikaatiotaidot kehittyvät vaikuttaen samalla hänen sosiaalisten taitojensa kehitykseen. Myös mielikuvitus ja luovuus ovat tärkeitä leikissä kehittyviä osa-alueita. Leikki on siis lapselle luonnollinen tapa toimia, kokea ja sitä kautta kehittyä. (Koivula & Laakso, 2017.)

Kauan ennen kuin lapset oppivat puhumaan, he käyttävät aisteja leikissä. He katsovat, kuulevat, maistavat ja haistavat, koskettavat ja liikkuvat, tutkivat ja löytävät laajentaakseen ympärillä olevaa maailmaa, minkä tietävät ja ymmärtävät. Lapset tutkivat, miten esineitä voidaan yhdistää leikkiin, ja jäljittelevät usein havaitsemiensa esineiden käyttöä. Lapset käyttävät avoimia materiaaleja luodakseen jotakin. Pienten lasten ja ikätoverien tai lasten ja opettajien välinen sosiaalinen ja emotionaalinen vaihto on perusleikkimuoto. Leikkimällä muiden kanssa pikkulapset käyttävät opettajia turvallisina tukikohtina

ympäristönsä tutkimiseen. (Luckenbill ym., 2019.) Leikin tulisi olla vapaavalintaista, luontaisesti omaehtoista, miellyttävää lapsille ja siinä olisi hyvä olla ei- realistisia piirteitä. (Wu, 2019.)

Leikin kriteerejä on määritelty eri näkökulmista. Van Oers (2013) mainitsee leikin kriteereiksi siihen liittyvät säännöt sekä lasten sitoutuneisuuden leikkiin. Sääntöjen noudattamista koskeva kriteeri on kuitenkin saanut arvostelua, koska sääntöjen rikkominen saattaa tuoda uusia puolia leikkiin (Eberle, 2014). Sen sijaan Burghardt (2011) leikkiä koskevassa määritelmässä on viisi kriteeriä, jotka muuttavat toiminnan leikiksi. Nämä leikin kriteerit ovat: 1) puute ulkoisesta tarkoituksesta, 2) spontaanisuus ja vapaaehtoisuus, 3) epäkäytännöllisyys, liioittelu ja viimeistelemättömyys, 4) uusittavuus ja 5) sen näyttäytyminen ympäristössä, joka on turvallinen ja huoleton. Ensimmäistä kriteeriä eli ulkoisen tarkoituksen puutetta on myös arvosteltu, koska leikki saattaa olla myös tarkoituksellista toimintaa (Eberle, 2014).

Eberle (2014) on asettanut leikille kuusi edellytystä, joita ovat 1) sen innostunut odottaminen, 2) hämmästyminen, 3) nautinnon tuottaminen, 4) ymmärtämys, 5) vahvuuksien esiin tuominen ja 6) tasapainoisuus. Toisen tutkimuksen mukaan leikkiä voidaan kuvailla myös epäselväksi ja epäluotettavaksi toiminnaksi, jossa leikkiin kuuluu samanaikaisesti 1) aktiivisuus, 2) motiivi, asenne tai mielentila, 3) muoto tai rakenne, 4) kokemuksellisuus tai 5) kokemus siitä, että leikki eroaa tosielämästä (Rautio & Winston, 2015).

Leikin eri kriteerien lisäksi leikkiä voi määritellä myös eri näkökulmista. Glenn ym. (2013) mukaan leikkiä määrittelee usein kolme eri näkökulmaa, jotka ovat 1) teoreettinen, 2) aikuisen, vanhemman ja 3) lapsen näkökulma. Teoreettinen näkökulma keskittyy pääasiassa leikin tuottavuusarvoon, jolloin leikkiä tarkastellaan esimerkiksi lapsen kehityksen ja sosiaalisten suhteiden kehittymisen näkökulmasta. Aikuisen näkökulmasta leikki on tärkeä osa lapsen elämää, mutta itse leikkiympäristö vaikuttaa siihen. Aikuisten näkökulmasta leikkiä määritellään myös sen turvallisuuden kautta. Lapsen näkökulmasta leikkiä ei määritellä nimeämällä toimintaa leikiksi ja useasti se keskittyy leikin eri mahdollisuuksiin päästä toimimaan.

Leikin yksiselitteisen määrittelyn vaikeus toimii tässä tutkimuksessa etuna, koska se kertoo leikistä moninaisena ilmiönä. Näin ollen erilaisille tulkinnoille ja näkemyksille on tilaa. Tässä tutkimuksessa lapset pääsevät tuomaan esille

näkökulmansa leikistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena ei ole saada lasten näkökulmaa leikin määritelmästä, vaan siitä, mitä leikkiminen heidän näkökulmastaan on.

2.2 Leikki varhaiskasvatuksessa

Leikki on osa päiväkodissa tapahtuvaa toimintaa, jossa yksittäiset leikki-tilanteet ovat osa laajempaa kenttää. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikkiä ei pidetä opetusalan ulkopuolisena toimintana, eikä sitä voi lisätä päivän aikatauluun. (Karila, 2012.) Varhaiskasvatuksessa leikkiä pidetään olennaisena osana oppimista ja sitä tuetaan järjestelmällisellä ja tavoitteellisella lähestymistavalla, joka kannustaa lapsia kiinnostumaan oppimisen mahdollisuuksista. (Karila, 2008.) Oppimisen ja kehityksen kannalta leikillä on siis suuri merkitys varhaiskasvatuksessa.

Oppimisen lisäksi leikin nähdään hyödyttävän lasten kehitystä, sosiaalisen tiedon ja käytäntöjen käyttöä sekä vertaiskulttuurin luomista. Leikki toimii siis pohjana ratkaiseville elämäntaidoille, kuten ongelmanratkaisuille, luovuudelle ja empatialle. (Olafsdóttir, Danby & Theobald, 2017.) Lapsi saa ensimmäiset sisällöt leikkeihinsä todellisesta elämästä, ja päiväkotiin tullessaan lapset tuovat omat aiemmat leikkikokemuksensa mukanaan, mikä vaikuttaa myös muiden lasten leikkiin. Perusluonteeltaan leikki on sosiaalista, vaikka yksinkin voi leikkiä. (Karila, 2008.)

Leikin merkitys on viime kädessä leikki itse, jolloin sen itsearvosta täytyy pitää kiinni (Karila, 2012). Leikin itseisarvosta kiinni pitäminen sekä monien taitojen oppiminen ja lapsen kehityksen tukeminen vaatii varhaiskasvatuksessa sellaiset olosuhteet, joissa nämä asiat pääsevät esiin. Yksi siihen vaikuttava asia on lapsen leikkiympäristö (Rutanen, 2009). Tutkimuksissa on esimerkiksi määritetty lapsen ulkona olevalle leikkiympäristölle neljä keskeistä ulottuvuutta, jotka vaikuttavat lasten leikin mielekkyyteen ja onnistumiseen. Nämä ulottuvuudet ovat 1) ulkonäkö 2) koko ja saatavuus 3) huolto ja turvallisuus ja 4) leikkivälineiden käytön mahdollisuus. (Boulton & Thomas 2022.) Nämä ulottuvuudet on määritetty ulkoleikille, mutta niitä voi soveltaa myös päiväkodin sisätiloissa.

Leikkiympäristö määritellään yleensä kasvattajien toimesta, jossa he päättävät millaisen tilan eri leikit saavat ja millaisia leikinvälineitä lapset saavat käyttää (Ferholt & Nilsson, 2017). Leikkiympäristön tulisi houkutella leikkiin, mutta se ei kuitenkaan saa olla liian valmis, jotta mielikuvitukselle jää tilaa leikissä (Karila, 2008). Toisaalta jotkut lapset tarvitsevat leikkiessään enemmän välineitä ja toiset taas vähemmän riippuen kyvystä kuvitella asioita leikissä (Kalliala, 2012).

Kasvattajan ohjauksella nähdään olevan suuri merkitys lasten leikissä muutenkin kuin leikkiympäristön edellytysten luojana. Kasvattajan rooli on toimia leikin havainnoitsijana sekä osallistujana. (Jantunen, Sutaarla & Heino, 2019.) Kasvattajan täytyy osata suojella leikin vapaaehtoisuutta ja välittömyyttä sekä sen pitkäkestoisuutta niin, että lapset säilyttävät hallinnan omassa leikissään. Kasvattaja voi toimia leikissä välittömän ohjauksen kautta, joka sisältää leikin aloitteiden esittämistä, lasten mielikuvitusta aktivoivien kysymysten esittämistä sekä mallileikkimistä. (Kalliala, 2012.)

Kasvattajien osallistumista vapaaseen leikkiin on tutkittu kasvattajien näkökulmasta. Tutkimuksessa opettajat kunnioittivat lapsen leikkiä, mutta osallistuivat silloin leikkiin, kun lapsilla oli ongelmia tai he tarvitsivat apua. (Aras, 2016.) Tutkimuksessa nousi esiin aikuisen roolin monimutkaisuus. Rooli nähtiin monimutkaiseksi myös toisessa kasvattajien käsityksiä leikistä koskevassa tutkimuksessa, jossa opettajat ottivat melko passiivisen roolin etenkin vanhempien lasten leikkiessä (Ivrendi, 2020). Kasvattajan osallistumisella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia lasten leikkiin. Samalla leikkiin osallistuminen myös opettaa kasvattajille, miten lapset leikkivät ja minkälaiset leikit heitä kiinnostavat. (Aras, 2016.) Opettajan leikkiin osallistumiseen vaikutti tutkimuksessa lapsen iän lisäksi myös lasten lukumäärä sekä opetusvuosien määrä (Ivrendi, 2020).

Päiväkodissa tapahtuvaa leikkiä voidaan nimittää päiväkotileikiksi, sillä päiväkotio luo leikille tietynlaiset puitteet (Vuorisalo, 2009). Ohjatuksi leikiksi kutsutaan leikkiä, joka on aikuisen suunnittelemaa toimintaa lapsille. Tällaisessa leikissä on usein kasvattajan itse luomia tavoitteita, joiden avulla lapsen leikkiä pyritään kehittämään. (Kalliala, 2012.) Lasten vapaassa leikissä taas ei ole ulkopuolelta tulevia paineita, jolloin motivaatio leikkiin syntyy lapsesta itsestään. Leikissä lapset saavat suunnitella itse leikkiä, jolloin sen sisältö on vapaasti

valittavissa. Lisäksi lapset päättävät kenen kanssa he leikkivät. (Aras, 2016.) Lasten vapaan leikin syntyminen vaatii kuitenkin kasvattajan luoman turvallisen leikkiympäristön, jotta lapsi voi uppoutua leikkiin (Karila, 2008).

Suomalainen varhaiskasvatus tunnistaa leikin monimuotoiseksi ilmiöksi, mutta tutkimuksista ei löydy useinkaan lasten näkökulmaa aiheeseen. Tämän vuoksi on tärkeää selvittää, minkälaisia näkökulmia lapset antavat leikistä ilmiönä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

2.3 Leikki lasten näkökulmasta

Lapsuudentutkimuksen myötä leikkiä on aloitettu tutkimaan lapsuuden sosiaalisena ilmiönä (Saltmarsh, 2014). Tässä tutkimuksessa leikkiä tarkastellaan ilmiönä, joka muodostuu lapsen näkökulmasta. Leikissä painottuu lasten aktiivinen toiminta, joka kuvastaa lasten toimijuutta, taitoja sekä mahdollisuuksia (Saltmarsh, 2014).

Leikin tarkastelu lapsuudentutkimuksen näkökulmasta on samalla leikkijöiden sekä leikkiyhteisön kuvaamista. Lapsilla on erilaisia näkemyksiä ja vastauksia opettajan roolista leikkitilanteissa ja siitä, onko opettaja tervetullut osallistuja vai tarkkailija. Lasten leikkitoimintaa koskevassa havainnointitutkimuksessa ruotsalaisissa esikouluissa ja peruskouluissa huomattiin, että lapset halusivat opettajat mukaan viidestä eri syystä: 1) avun saamiseksi 2) halutessaan tulla kuulluksi ja huomatuksi, 3) kertoakseen epäkohdista muiden lasten toiminnassa 4) saadakseen selvyyttä tai ohjeita toimintaan ja 5) aikuisten ottamiseksi mukaan leikkiin (Samuelsson & Johansson, 2009). Lasten näkökulmaa roolileikeistä esikoulussa tutkittaessa taas havaittiin, että lapset yhdistivät opettajan läsnäolon leikin päättymiseen tai keskeyttämiseen. Lapset muodostivat tapoja, joilla viivytellä ja vältellä opettajaa, jotta leikkiä ei tarvitsisi lopettaa. (Rogers & Evans, 2008.) Samanlaiseen näkökulmaan päätyi myös kanadalaistutkimus, jossa lapset kokivat aikuisen läsnäolon rajoittavan leikkiä (Glenn ym., 2013). Eräässä tutkimuksessa lapset halusivat leikkiä sekä itseään vanhempien ja nuorempien lasten kanssa, mutta aikuisia ei nimetty tähän joukkoon (Yates & Oates, 2019). Edellisten lapsuudentutkimusten mukaan lapset eivät siis usein tulkinneet aikuisten läsnäoloa tai osallistumista leikkitoiminnaksi.

Leikin lapsuudentutkimuksissa lapset nostavat tärkeäksi osaksi leikkiä myös leikkiympäristön ja sen sijainnin, sekä leikkiympäristössä olevat välineet. Tutkimuksissa on esimerkiksi huomattu, että lapset pitävät ulkona leikkimistä enemmän arvossaan kuin sisällä leikkimistä (Einarsdottir, 2014; Nicholson, Kurnik, Jevgiovikj & Ufoegbun, 2015). Toisessa lapsuudentutkimuksessa lapset taas näkivät leikkimahdollisuuksia melkein missä tahansa ympäristössä riippumatta siitä, oltiin sisä- vai ulkotilassa (Glenn ym., 2013). Britanniassa tutkittiin pienten lasten näkemyksiä leikkitarjonnasta kahdessa paikallisessa puistossa. Lasten näkökulman mukaan perinteiset leikkivälineet nähtiin tärkeiksi, kuten myös mahdollisuudet riskialttiimpaan leikkiin, esimerkiksi kiipeilyleikkeihin. (Yates & Oates, 2019.) Yleisesti leikkivälineiden saatavuus ja käyttö ovat nousseet esiin lasten näkemyksissä leikkiä koskevissa lapsuudentutkimuksissa (Nicholson ym. 2015; Olafsdottir & Einarsdottir, 2019). Leikkiympäristö ja siihen kuuluvat välineet sekä mahdollisuudet voidaan nähdä lasten näkökulmasta leikin edellytyksiksi.

Aiemmissa lapsuudentutkimuksissa on noussut esiin se, miten erilaisesti lapset määrittävät toimintaa leikiksi verrattuna aikuisiin. Tämä kertoo lasten näkökulmien esiin nostamisen tärkeydestä erityisesti aiheessa, joka on lapsille tärkeä osa elämää. Kanadalaisessa lapsuudentutkimuksessa lapset esimerkiksi kuvasivat leikiksi kaikkea toimintaa, joka oli heidän mielestään hauskaa (Glenn ym., 2013).

Tutkimuksissa on myös huomattu, että lapset tulkitsevat toimintaa leikiksi, jos heillä on valinnanvapautta ja omistusvapautta toiminnassaan (Theobald ym., 2015). Näiden näkökulmien lisäksi eräässä tutkimuksessa saatiin selville, että leikkitoimintaa kuvaa myös leikkiin mukaan heittäytyminen sekä leikkivälineiden käytön määrittely. Huomiota kiinnitettiin myös samassa tutkimuksessa leikin alussa tapahtuvaan toimintaan, jossa lapset suunnittelivat leikin kulkua tai rakensivat leikille puitteita. (Olafsdottir & Einarsdottir, 2019.) Tutkimuksessa lapset ovat nostaneet leikkiin kuuluviksi tärkeiksi asioiksi vapauden, luovuuden, hauskuuden, vaikuttamismahdollisuudet sekä mahdollisuuden leikkiä ystävien kanssa (Einarsdottir, 2014). Ystävien lisäksi lapset haluavat leikkiä itseään vanhempien ja nuorempien lasten kanssa, joka osoittautui toisessa lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tärkeäksi. Näin ollen leikkipaikkojen suunnittelussa tulisi ottaa huomioon leikkien ikäraajattomuus. (Yates & Oates,

2019.) Näiden tutkimusten perusteella lapsen näkökulmasta leikissä on tärkeää päästä itse vaikuttamaan leikkiin ja sen eri vaiheisiin.

Tutkimuksissa on huomattu, että lapset eivät välttämättä käytä sanaa ”leikki” kuvaamaan toimintaa, jota he mieltävät leikiksi. Samaan huomioon tultiin myös esikouluikäisiä lapsia tarkasteltaessa, kun lapset nimesivät esikouluympäristössä tapahtuvaa toimintaa, mutta eivät antaneet merkitystä termille, jolla yleisesti kuvataan leikkiä (Olafsdottir & Einarsdottir, 2019).

Lasten ja aikuisten näkemysten eroja leikistä tutkittiin Yhdysvalloissa ja sen tulokset osoittivat, miten aikuiset vertasivat omia leikkimuistojaan paremmiksi kuin nykylasten leikkejä. Aikuisten puhe leikistä ei vastannut lasten näkökulmia, jotka korostivat vuorovaikutusta leikissään muiden lasten kanssa ja erilaisten fyysisten leikkivälineiden käyttöä. Suurin osa lapsista ei nostanut esiin digitaalisia pelejä, tietokoneiden käyttöä tai erilaisia mediasta tuttuja hahmoja toisin kuin siis aikuiset. (Nicholson ym., 2015.)

Leikkiin suhtaudutaan eri tavalla eri kulttuureissa ja sen takia leikki mahdollistetaan ja lasten leikkiin myös osallistutaan, jos se nähdään tärkeänä (Göl-Guven, 2017). Tämä näkyi esimerkiksi kiinalaisessa lapsuudentutkimuksessa, jossa selvitettiin lapsen näkökulmia leikin oppimismahdollisuuksista, koska kiinalaisessa opetuskulttuurissa leikkiä ei välttämättä tunnusteta oppimisen välineeksi. Tutkimus osoitti, että kiinalaisten lapsien näkökulmat yhdistivät leikin osaksi oppimista toisin kuin aikuiset. (Wu, 2019.) Tulos osoittaa, että leikkikulttuurin muutosta tapahtuu uusien sukupolvien myötä myös maissa, jossa leikkiä ei ole arvostettu oppimisen välineenä.

Lasten näkökulmasta on myös tutkittu sääntöjen merkitystä leikissä. Tutkimuksessa selvisi, että lapset ovat joistain säännöistä yhtä mieltä, mutta vastustivat joitain sääntöjä. Lapset esimerkiksi sulkivat joitain lapsia pois leikeistä, vaikka sääntönä oli leikkiä yhdessä. Tutkimus osoitti, että vaikka kasvattajat ovat useimpien päätösten ja sääntöjen takana, myös lapset luovat omia sääntöjään ja strategioitaan, joilla leikkiä rajoitetaan. (Olafsdottir, ym., 2017.) Lasten leikki varhaiskasvatuksessa ei siis todellisuudessa ole useinkaan täysin vapaata erilaisten rajoitusten vuoksi, jotka koskevat leikkiaikaa, tilaa ja materiaaleja.

Lasten näkökulmat muistuttavat, että heidät pitää tunnistaa kyvykkäiksi ja aktiivisiksi toimijoiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Edellä mainitut

lapsuudentutkimukset ovat tehty eri puolilla maailmaa, jossa kasvatusta- ja koulutusjärjestelmät vaihtelevat toisistaan ja tämän vuoksi myös lasten näkemykset leikistä ovat mahdollisesti hieman erilaisia. Tästä syystä lasten näkökulman tutkiminen leikistä on myös suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tärkeää.

3 TUTKIMUKSEN TOTETUS

3.1 Tutkimusentehtävä- ja kysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 5-vuotiaiden lasten näkökulmia leikistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymysten avulla muodostettiin tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä toimiva haastattelurunko (liite 1). Lasten haastatteluista saadut vastaukset muodostivat tämän tutkimuksen aineiston.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kysymykset:

1. Millaisia asioita lapset käsittävät leikkiin kuuluvan oman päiväkotiryhmän ympäristössä?
2. Mikä luonnehtii toimintaa, jota lapset pitävät leikkinä?

3.2 Tutkimuksen metodologiset valinnat

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tapaustutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana luonnollisuus ja reflektiivisyys sekä syvällisempi kuvaus erilaisista elämän ilmiöistä (File, Mueller, Wisneski & Stremmel, 2017). Tapaustutkimuksessa taas tarkastellaan nimensä mukaisesti ilmiötä tai tapausta, jossa on mukana yksi tapaus tai useita pieniä tapauksia. (Cohen, Manion & Morrison, 2018). Laadullinen tutkimus sopii parhaiten tutkimuksen aiheeseen, koska tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yhden päiväkodin lapsiryhmän 5-vuotiailta lapsilta näkökulmia leikistä.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin lapsinäkökulmaa leikistä varhaiskasvatuksessa, joten aiheen lähestymistavaksi valittiin lapsuudentutkimus. Lapsuudentutkimus syntyi sosiologian ja kasvatustieteen piirissä 1980-luvulla. Tutkimuksen poikkitieteellisyys antaa lapsiin ja lapsuuteen

useita tieteenalan tarkastelukulmia, joiden avulla eri aiheista saadaan kattavampi käsitys. (Alanen, 2009.) Ennen lapsuudentutkimusta lapsiin kohdistuva tutkimus on tarkastellut lapsen asemaa suhteessa aikuisiin sekä kulttuurisiin odotuksiin kypsyydestä ja kypsyttömyydestä. Aikuisuutta on kuvattu lapsuuden lopussa saavutettavaksi asemaksi. (Vuorisalo, 2009.) Lapsuudentutkimus antaa lapsille mahdollisuuden tulla kuulluiksi omina yksilöinä.

Lapsuudentutkimuksen ytimessä on aktiivinen ja sosiaalinen lapsi. Näin ollen lapsuus nähdään sosiaalisina konstruktioina, aikaan ja paikkaan sidottuna käsitteenä. Siinä korostetaan lapsen ”tässä ja nyt”- asemaa, jossa lapsella on voimaa ja kykyjä muokata lapsuuttaan. (Karlsson 2010.) Tämän perusteella lapsia pidetään nykyään aktiivisina osallistujia tutkimusprosessissa, eli tutkimuskohteina eikä objekteina. Tämä on johtanut merkittävään muutokseen tavassa, jolla lasten kokemuksia, tietoa, näkökulmia ja heitä koskevaa tutkimusta tehdään. (Saltmarsh, 2014.) Lapsuudentutkimuksessa korostetaan, ettei ole olemassa yhtä ainoaa lapsuutta (Kehily, 2008). Lapsuudentutkimuksessa siis korostaan lapsen kykyä ja asemaa sekä toimijuutta yhteiskunnassa.

Lapsuudentutkimuksessa täytyy ottaa huomioon, että lapset eivät kuitenkaan ole riippumattomia toimijoita. Lapset syntyvät, kasvavat ja oppivat sekä muuttuvat ympäristössä, joka on jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Sekä lapset, että aikuiset ovat siis tässä hetkessä toimivia subjekteja ja samanaikaisesti muuttuvia toimijoita. (Kehily, 2008.) Aikuisilla on siis suuri merkitys lapsen elämän muotoutumisessa ja tämän merkitys ei vähene edes yhteiskunnissa, jotka korostavat lasten oikeuksia (Karlsson, 2010). Lasten näkökulmien taustalla olevat käsitykset huomiointiin myös tässä tutkimuksessa, kun tutkimuksen tuloksia pohdittiin.

3.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tässä tutkimuksessa aineistonkeruu tapahtui havainnoinnin ja haastattelun välimuotona soveltaen Noora Pyyryn (2015) väitöskirjassa toteutettua kävelyhaastattelua. Väitöskirjassaan Pyyry (2015) halusi aidosti ottaa nuoret mukaan tutkimukseen kanssatutkijoiksi, jolloin hän pyrki asettamaan nuoret samanarvoiseen asemaan tutkijan kanssa. Nuorten toimiminen samanarvoisina kanssatutkijoina ei ollut kuitenkaan mahdollista saavuttaa. Tässä tutkimuksessa

kävelyhaastattelu toteutettiin 5-vuotiaiden lasten kanssa heidän päiväkotiryhmänsä tiloissa. Pyyryn (2015) tavoin tutkimuksessa haluttiin ottaa lapset aidosti mukaan, mutta samanarvoista asemaa ei voitu myöskään saavuttaa. Kanssatutkijuus ei ollut tässä tutkimuksessa tavoitteena saavuttaa.

Pyyry (2015) haastatteli nuoria kävelemällä heidän kanssaan heille tutuissa ja heitä kiinnostavissa kohteissa. Samalla nuoret kuvasivat kiinnostavia kohteita kaupunkiympäristössä. Tavoitteena oli ymmärtää nuorten maailmaa, jonka vuoksi menetelmää käytettiin. Pyyry (2015) kuvaa väitöskirjatutkimuksessaan, että kävelyhaastattelun tekeminen loi tutkimustilanteesta rennon ja se tuki nuorten osallisuutta. Tässä tutkimuksessa motivaationa oli selvittää lasten näkökulmaa leikistä varhaiskasvatuksessa, mikä tapahtui lasten oman päiväkodin lapsiryhmässä. Tämän vuoksi kävelyhaastattelun valitseminen sopi lasten kanssa tehtäväksi tässä tutkimuksessa. Lapset pääsivät esittelemään omaa leikkiympäristöään luontevasti ja samalla kuvaamaan heidän näkökulmiaan siitä, mitä leikki on.

Kävelyhaastattelun toteuttamisen myötä aineistonkeruumenetelmänä toimi haastattelu. Haastattelu voidaan mieltää keskusteluksi, jolle on etukäteen asetettu tavoite. Se on vuorovaikutteista, joten sen osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelussa on keskeistä pyrkiä saamaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta ja sen joustavuuden ansiosta haastattelutilanteessa tutkijalla on mahdollisuus pyytää haastateltavaa selittämään ja tarkentamaan sanomaansa. (Puusa, 2020.) Lasten kanssa haastatteluun ei voi valmistautua täysin, sillä kohtaamiset lasten kanssa ovat hetkittäisiä ja lapsen kerronta on yleensä hyvän moninaista ja monikanavaista. Haastattelu antaa mahdollisuuden kiinnittää huomiota ei-verbaaliseen viestintään, joka saattaa antaa tärkeitä vihjeitä niistä seikoista, joihin tutkijan olisi syytä kiinnittää huomiota. (Roos & Rutanen, 2014.) Tässä tutkimuksessa tutkimusjoukko koostuu 5-vuotiaista lapsista. Haastattelussa lapset pääsivät omin sanoin kertomaan näkökulmiaan, ja samalla heiltä pystyi kysymään tarkentavia kysymyksiä. Lapsien ei-verbaaliset viestit oli myös tärkeä ottaa huomioon tällaisessa tutkimuksessa. Haastattelutilanteet pyrittiin pitämään mahdollisimman luontevina ja keskustelunomaisina lapsille.

Kävelyhaastattelun haastattelurunko luotiin puolistrukturoidusti, koska sen avulla mahdollistettiin lisäkysymykset lasten itse nostamista aiheista.

Kävelyhaastattelussa lapsi ohjasi haastattelun kulkua, jolloin haastattelukysymysten oli tärkeää olla vapaamuotoisia ja joustavia. Kävelyhaastattelussa on tärkeää, että lapset pääsevät ääneen ja haastattelukysymykset ainoastaan johdattelevat aiheen pariin.

3.4 Aineiston kuvaus

Aineisto kerättiin yhdessä varsinais-suomalaisessa päiväkodissa 5-vuotiailta lapsilta keväällä 2023. Kävelyhaastattelut toteutettiin jokaisen lapsen kanssa erikseen aikana, jolloin muun ryhmän toiminta ei ollut keskittynyt ryhmän tiloihin. Näin haastatteluiden toteuttaminen tapahtui rauhallisesti.

Aineisto koostuu kävelyhaastatteluista, jotka äänitettiin aineiston analyysiä varten. Haastatteluun osallistui yhteensä seitsemän lasta. Ennen kävelyhaastatteluiden aloittamista lasten huoltajilta ja myös lapsilta kysyttiin lupa haastatteluun. Tutkimuksessa on tärkeää kunnioittaa jokaisen tutkittavan tahtoa. Näin ollen pelkkä huoltajan suostumus ei riitä ja lapselta täytyy myös itseltään kysyä suostumusta tutkimukseen osallistumiseen. (Kuula, 2006.) Tässä tutkimuksessa suostumuksen saaminen osallistumisesta sekä huoltajilta että lapsilta itseltään oli tärkeää. Suostumuksen saamiseksi lasten huoltajille esitettiin saatekirje (liite 2) tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta sekä tietoa lapsen suostumuksen kysymisestä. Saatekirjeen lisäksi huoltajille annettiin tietosuojaseloste aineiston säilyttämisestä.

Kävelyhaastattelujen toteutus suunniteltiin ryhmän kasvattajien kanssa niin, että niiden tekeminen ei vaikeuta ryhmän toimintaa. Kasvattajien kanssa sovittiin yhdessä, että kävelyhaastattelut toteutettiin muiden lasten ulkoillessa aamupäivällä. Näin kaikki lapsiryhmän tilat olivat käytössä haastattelujen aikana. Lisäksi ajankohta mahdollisti haastatteluajkojen joustavan keston. Lapset olivat innoissaan tulossa haastatteluun, koska heistä kaikista oli mielenkiintoista päästä esittelemään lapsiryhmää ja puhumaan leikistä.

Kävelyhaastattelut aloitettiin ryhmätilassa usein sieltä, mistä lapsi itse halusi, joka oli kaikkien haastattelujen osalta joko pöydän ääressä tai ryhmätilan sohvalla. Aluksi lapselle kerrottiin, mitä haastattelussa tehdään. Tämän jälkeen lapselta kysyttiin suostumusta ensin suullisesti, mutta myös kirjallisesti. Kirjallisesti lapset antoivat suostumuksen ympyröimällä peukku ylöspäin -kuvan

tai peukku alaspäin -kuvan. Lisäksi lapselle kerrottiin, että haastattelun saa keskeyttää tai lopettaa, missä vaiheessa tahansa. Haastattelu aloitettiin niin, että lapselta kysyttiin päiväkodissa olevaa lempileikkiä, jonka luokse heidän kanssaan siirryttiin ensimmäisenä haastattelun alkaessa. Lempileikin esittely oli lapsista selvästi kiinnostava aihe ja osalta lapsista tuli tutkijalle heti pyyntö osallistua leikkimiseen esittelyn aikana. Yhdessä leikkiminen laukaisi mahdollista jännitystä myös niiden lasten osalta, jotka eivät aluksi olleet kovinkaan monisanaisia. Kävelyhaastattelut kestivät noin 25–49 minuuttia. Haastattelussa yritettiin olla rajoittamatta lapsen puhetta millään tavalla, jolloin lapset pääsivät ääneen ja tulivat kuulluiksi. Välillä puheenaiheet vaihtelivat pois leikistä, mutta samalla tilanteiden kautta pystyttiin esittämään lisäkysymyksiä, jotka toivat lapset takaisin aiheen pariin:

ESIMERKKI TILANTEESTA

Sit mulla on omalla paikalla tällane ihana merenneito! Mä toin sen kotoa ja siis mulla on kotona tosi monta merenneitoo ja yhdellä on myös punaiset hiukset. (L2)

Onpa kaunis merenneito! Onko teillä täällä päiväkodissa jotain samanlaisia merenneitoja kuin sinulla? (H)

Ei täällä oo mut tuolla barbeissa on kyl kaks merenneitoo joilla tykkään leikkiä, mut ne ei oo siis samoja ku nää mut siis ne on täällä. (L2)

3.5 Aineiston analyysi

Kävelyhaastattelut analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ohjaa kerätyistä aineistoista etsitty tieto. Näin ollen analyysi voidaan tehdä ilman tiettyä ohjaavaa teoriaa, jolloin oletuksia ja ennakkoluuloja ei tehdä ennen analyysiä. (Hsieh & Shannon, 2005.) Tämä on yksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin eduista. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopii siis erilaisten ilmiöiden kuvaamiseen, jossa etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia (Vilkka, 2021). Ilmiöstä tutkittu aiempi teoria ei kuitenkaan ole merkityksetöntä aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä, koska teorian kautta muodostetaan tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, jotka ohjaavat aineiston analyysiä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu tutkijan tekemiin tulkintoihin ja menetelmä vaatii jokaisen aineiston osan tutkimista, joka on millään tavalla merkityksellinen tutkimuskysymysten kannalta (Schreier, 2014). Menetelmä on

järjestelmällinen, koska se tarvitsee tietyn vaihesarjan tutkimuskysymyksestä tai aineistosta riippumatta. Sisällönanalyysissä järjestelmällisyydestä kertoo myös se, että vaihesarja voi toistua, mutta vaiheet pysyvät samoina. (Schreier, 2014.)

Aineiston analyysi aloitettiin litteroinnilla eli avaamalla kävelyhaastatteluiden sisältö sana sanalta kirjoitettuun muotoon. Tämän jälkeen aineistoon perehdyttiin lukemalla se läpi ja tarkastelemalla sitä kokonaisuudessaan. Tämän jälkeen aineistoa pelkistettiin poistamalla kaikki tunnistettavat ja tutkimukselle tarpeettomat tiedot, kuten esimerkiksi lasten nimet ja ne keskustelut haastattelun aikana, jotka eivät liittyneet leikkiin. Lasten nimet poistettiin ja korvattiin muotoon (L1, L2), jolloin lasten henkilöllisyyttä ei pystytä tunnistamaan. Lisäksi tutkija koodattiin muotoon (H), jolloin myös nämä puheenvuorot erotettiin haastatteluista. Seuraavaksi aineistosta kerättiin alkuperäisilmauksia, jotka muutettiin pelkistetympään muotoon. Tätä vaihetta kutsutaan redusoinniksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Pelkistetyt ilmaukset listattiin, jolloin niiden väliltä alettiin etsimään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaisuutta ja eroavaisuutta luokiteltiin listaamalla ne eri värein. Samankaltaisuutta ja eroavaisuutta kuvaavat käsitteet ryhmiteltiin ja yhdistettiin eri alaluokiksi. Ryhmittelyä ja luokkien muodostamista kutsutaan klusteroinniksi. Tämän jälkeen myös alaluokkia yhdisteltiin, jolloin saatiin muodostettua yläluokkia. Myös yläluokkia yhdisteltiin toisiinsa ja näin muodostettiin pääluokkia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Kolmannessa vaiheessa aineistoa käsitteellistettiin, jolloin aineistosta alettiin muodostamaan vastauksia tutkimustehtävään ja -kysymyksiin. Tätä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Seuraavassa taulukossa esitellään aineistonanalyysin vaiheita yhden tutkimuskysymyksen osalta.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston analyysin luokittelusta

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vauhdikkuus Jännittyneisyys Hyvä mieli	Kokemuksellisuus	Leikkiä luonnehtiva toiminta
Todellisen elämän kuvaus Mielikuvitus	Mielikuvittelu	

4 TULOKSET

4.1 Leikki päiväkotiryhmässä

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää, millaisia asioita lapset käsittävät leikkiin kuuluvan oman päiväkotiryhmän ympäristössä. Lapset esittelivät monia leikkejä lapsiryhmässä ja sen lisäksi lapset pääsivät samalla näyttämään kaikkia muita ryhmässä olevia asioita, kuten esimerkiksi lasten tekemää taidetta ja askartelua. Lapset näyttivät esimerkiksi heidän aamupiiritauluun sekä musiikkivälineiden sijaintia.

Lapsen päiväkotiryhmässä oli monia leikkipaikkoja ja leikkivälineitä, joita lapset esittelivät. Lapset esittelivät lempileikkejään, joihin kuului esimerkiksi kotileikki, kampaamoleikki, erilaiset rakenteluleikit sekä erilaisista esineistä, kuten nukeista koostuvat leikit. Leikkiympäristö oli lapsille tuttu ja heidän näkökulmastaan kaikki toivotut leikit olivat saatavilla.

Lasten päiväkotiryhmässä oli monenlaisia paikkoja, joissa tapahtui erilaista toimintaa. Ryhmätiloja kiertäessä esiin nousi lapsien näkökulmia siitä, mitkä toiminnot olivat lapsen näkökulmasta leikkiä ja mitkä eivät. Lapset nostivat esiin, että esimerkiksi piirtämistä ja askartelua ei pidetty leikkinä.

LAPSI ON ESITELLYT LAPSIRYHMÄN TILASSA OLEVAA PIIRUSTUSTA HÄNEN PERHEESTÄÄN:

Onko sinun mielestäsi piirtäminen leikkiä? (H)

Ei oo. (L3)

No mitä se sitten on? (H)

No se on piirtämistä. (L3)

Edellisessä katkelmassa tutkija ja haastateltavana oleva lapsi katsoivat piirustusta, joka on esillä ryhmätilassa. Samalla tutkija kysyy, onko piirtäminen leikkimistä, johon lapsi toteaa, että se ei voi olla, koska toiminta on piirtämistä.

Tässä kohtaa lapsi tekee siis selvän rajan siihen, että piirtäminen ja värittäminen eivät ole leikkimistä.

Kaikki haastateltavana olleet lapset eivät näyttäneet jokaista hyllyä tai kaappia, jossa oli leikkivälineitä. Lapset, jotka pitivät pelaamisesta, esittelivät pelihyllyn, jossa he nimesivät eri pelejä ja kertoivat samalla, mitkä pelit olivat vaikeita tai helppoja.

PELIHYLLYN LUONA:

Mä yleensä pelaan X: kanssa tota muistipeliä ja sit joskus myös Unoa. (L4)

Onpas kivaa, oletko muuten sitä mieltä, että onko pelaaminen leikkimistä? (H)

Joo on, mä tykkään pelata ihan tosi paljon. (L4)

Edeltävässä katkelmassa näkyi yhden lapsen näkökulma, jossa hän automaattisesti yhdisti erilaisten lautapeliin pelaamisen leikkimiseksi. Tutkijan kysyessä, onko pelaaminen hänen mielestään leikkimistä, lapsi ei jäänyt miettimään asiaa, vaan vatsasi myöntävästi ja totesi vielä perään, että pelaaminen on hänestä mukavaa.

Lapsien ryhmätiloissa oli seinä, jossa oli erilaisia kuvia eläimistä erilaisiin käsimerkkeihin ja tätä seinää lapset esittelivät innokkaasti. Seinässä oli lasten mukaan laulun vaiheet kuvina ja tätä laulua harjoiteltiin päivittäin lasten kanssa. Lapset kertoivat, että lauluun kuului myös koreografia, jonka he esittelivät tutkijalle.

KUVASEINÄN LUONA:

Onpas kiva laulu, laulatteko te täällä päiväkodissa usein? (H)

Joo lauletaan ja sit me leikitään myös sellaisia laululeikkejä, jossa tanssitaan ja hypitään! (L5)

Ovatko tällaiset laulut siis sinun mielestäsi leikkiä? (H)

On joo. (L5)

Milloin tällaista leikkiä leikitään sitten? (H)

No vaikka sillon kun meillä on aamupiiri tai sitten kun tullaa vaiks ulkoo. (L5)

Edeltävässä katkelmassa lapsi nimeää leikiksi laulamisen ja liikkumisen yhteistoiminnan, jota lapsi kutsuu itse laululeikiksi. Tällaisessa leikkitoiminnassa

nousee esiin kasvattajan rooli, koska lapsi viittaa aikuiseen toiminnan aloittajana ja ohjaajana. Katkelmassa lapsi nimeää ajankohtia, jolloin laululeikkejä pidetään ja lapsen näkökulman mukaan ne eivät ole lapsen, vaan kasvattajien aloitettavissa.

Sen lisäksi, että lapset nimesivät päiväkodin eri toimintaa leikiksi tai ei-leikiksi, lapset nostivat esiin, että leikeissä on erilaisia sääntöjä. Lasten näkökulmasta säännöistä puhuttiin positiiviseen sävyyn ja ne nähtiin tarpeelliseksi. Lapset nimesivät hyväksi säännöksi esimerkiksi sen, että leikkivälineitä ei saa rikkoa. Lapset kertoivat, että jotkut lelut saattavat mennä helposti rikki, jolloin niiden kanssa ei saa leikkiä väärin.

MAGNEETTIEN LUONA:

Mitä näistä magneeteista voi tehdä? (H)

No näistä voi rakentaa vaikka sillan tai sit tehdä tosi pitkän tien. Mut nää menee aika usein rikki. (L2)

Miksi ne menee rikki? (H)

No kun jos joku rikkoo näitä sillee et vääntää liikaa. (L2)

No höh onpa kurjaa. (H)

No joo ja siis ei näitä saa rikkoa ja siitä on sanottu kyllä. (L2)

...

Katkelmassa lapsi kertoo magneeteilla leikkimisestä, jolloin paljastuu, että magneetin paloja rikotaan. Lapsi kuitenkin nostaa esiin, että näin ei saa tehdä. Keskustelu jatkui aiheesta, kun lapselta kysyttiin, mitä muuta ei saa leikissä tehdä.

MAGNEETTIEN LUONA:

...

Onko jotain muita asioita, joita ei saa tehdä leikeissä? (H)

No joo on että ei saa ottaa toisen kädestä leluu eikä saa kiusata. (L2)

Nuo ovatkin hyvä asioita, onko ne sinusta tarpeellisia? (H)

Joo on koska sit jos joku lelu menee rikki ni sit sitä ei välttämättä pysty korjaamaan. (L2)

Toisessa katkelmassa keskustelu aiheesta jatkui ja lapselta kysyttiin, onko jotain muita asioita, joita ei saa tehdä leikissä. Lapsi nosti esiin, että kiusaaminen ja toisten lelujen varastaminen leikin aikana ovat leikin säännöissä kielletty. Lapsen mielestä säännöt olivat tarpeellisia, koska silloin leluja ei mene rikki, jolloin niillä voi vielä leikkiä.

Edellä mainituista säännöistä korostui kasvattajan puhe ja kasvattajan aloitteet siitä, mitkä säännöt kuuluvat leikkeihin. Nämä säännöt lapset olivat omaksuneet leikkeihinsä, mutta sen lisäksi lapset olivat muodostaneet omia sääntöjä eri leikeissä.

KOTILEIKIN LUONA:

Mä olen siis isosisko ja sitten X on yleensä äiti ja sit jos meitä on enemmän ni voi olla vaiks koira tai isi. (L4)

Okei! Miten te oikein valitsette kuka on kuka? (H)

No mä vaan sanon et haluun olla isosisko. (L4)

Haluaako moni olla isosisko? (H)

No joo ja siitä kyl tulee välillä riitoja mut sit täytyy vaan vaihdella vuoroa et kuka on isosisko. (L4)

Kuulostaa hyvältä tavalta, onko tämä sama tapa muissakin leikeissä? (H)

Joo siis ainakin mä ja X, X vuorotellaan keskenään niin ei sit tuu riitoja. (L4)

Katkelmassa lapsi kertoo hänen ja ystäviensä kesken sovitusta säännöstä, jonka mukaan esimerkiksi leikin rooleja tulee vuorotella. Katkelmassa lapsi nostaa esiin, että riitoja saattaa tulla, jos kaikki haluavat leikkiä samaa roolia. Näin ollen lapsen näkökulmasta vuorottelu toimii tarpeellisena sääntönä.

Toisen lapsen näkökulmasta nousi myös toinen lasten kesken muodostettu sääntö. Erilaiset rakenteluleikit olivat lasten suosiossa ja lapset muodostivat esimerkiksi legoista erilaisia rakennelmia. Lapsen mukaan rakennelmat pitäisi siivota leikin loppuessa pois, mutta lapset usein päättävät jättää valmiit rakennelmat odottamaan myöhempää leikin jatkoa.

PIKKULEGOJEN LUONA:

Tää on mun rakentama sotalaiva ja tossa on timanttiaarre ja tossa on eri aseita. (L6)

Onpas hieno laiva! Kuka siinä matkustaa? (H)

No sotilaat tietty. (L6)

Okei. Tykkäätkö sinä rakentaa jotain muutakin kuin laivoja? (H)

Joo. Tää on mun rakentama ja sit nää pienet aseet myös. (L6)

Sulla on siinä aikas monta juttua siinä, miten te päätätte tässä leikissä, että kuka saa mitkäkin legot? (H)

No sovitaan ettei kukaan sit ota toiselta ja sitten myös ei saa purkaa kenenkään juttuja ja laitetaan nää valmiit tänne piloo, että kukaan ei käytä niitä. (L6)

Onko tää teidän päiväkodin sääntö? (H)

Eiii mut me ollaan X: kaa sovittu sillee. (L6)

Edellisessä katkelmassa lapsi keskustelelee rakennelmistaan ja nostaa esiin kaksi sääntöä, joista ensimmäinen kuuluu päiväkodin yhteisiin leikkisääntöihin. Ensimmäisessä säännössä lapsi kertoo, että leluja (legoja) ei saa ottaa kaverilta. Toisessa lapsen esiin nostamassa säännössä he ovat yhdessä ystävänsä kanssa sopineet, että rakennelmat piilotetaan muilta, jolloin niitä eivät muut pääse käyttämään. Lapsi haluaisi siis pitää tietyt legot vain itsellään, jonka vuoksi sääntö on syntynyt.

Lasten näkökulmasta leikki on myös sosiaalista toimintaa. Lapset kuvasivat leikkivänsä kaikkien lasten kanssa ainakin jossain vaiheessa. Leikki nähtiin yhdessä tekemisenä ja lapset kertoivat leikkivänsä yleensä suosikkileikkejään kavereidensa kanssa.

KOTILEIKIN LUONA:

Kenen kanssa sinä yleensä leikit täällä päiväkodissa? (H)

No siis kaikkien kaa mut kyl melkeen aina leikin X ja X kaa. (L1)

Leikitkö joskus täällä yksin? (H)

En koska täällä ei tarvii leikkii yksin. (L1)

ELÄINLEIKIN LUONA:

Leikitkö joskus myös yksin täällä esimerkiksi tätä eläinleikkiä? (H)

En. (L6)

Miksi? Onko siihen joku syy? (H)

Ei mut yksin ei oo kivaa leikkiä. (L6)

Edeltävissä katkelmissa lapsen näkökulman mukaan leikkimiseen kuuluu muiden lasten kanssa leikkiminen. Toisessa katkelmassa lapsi kertoo, että ei pidä yksin leikkimisestä, kun taas ensimmäisessä katkelmassa lapsi kertoo, että päiväkodissa ei tarvitse leikkiä yksin. Leikki päiväkodissa on sosiaalista toimintaa, jossa jokaiselle löytyy lapsen näkökulmasta leikkikavereita ja leikkiseuraa.

4.2 Leikkiin liittyviä tunnusmerkkejä

4.2.1 Kokemuksellisuus

Lapsen näkökulmasta leikissä koetaan monenlaisia asioita ja tunteita, esimerkiksi se, että leikkiminen on kivaa toimintaa. Kokemuksellisuus syntyy lasten mielekkästä tekemisestä, johon liitettiin myös vauhdikkuus ja jännitys positiivisella tavalla.

TORILEIKIN LUONA:

X tekee joskus tässä torileikissä silleen, että sieltä tulee yhtäkkiä torivaras ja sit me napataan se ennen ku se pääsee karkuun. Se on niin jännää aina! (L4)

AUTOMATOLLA:

Musta kaikki nopeusjutut on kivoja koska autot on nopeita ihan oikeesti, mein isin autokin menee ihan superlujaa! (L3)

Edellisissä katkelmissa lapset kuvaavat leikkiin liittyvää kokemuksellisuutta, jännitystä ja vauhtia. Ensimmäisessä katkelmassa lapsi kertoo toisen lapsen leikistä, jossa torilla tapahtuu varkaus, jonka vuoksi varkaiden perään täytyy lähteä nopeasti. Lapsi näkee tilanteen jännittävänä kokemuksena. Toisessa

katkelmassa lapsi nostaa esiin, miten autoilla voi ajaa nopeasti ja vauhdikkaasti. Tämänkin leikkutilanne heijastui lapsen omasta kokemuksesta auton kyydissä.

Lapsen näkökulmasta leikissä koetaan myös hyvää mieltä ja iloisia tunteita, joita lapset nimesivät, kun tutkija kysyi kävelyhaastattelun lopuksi, mitä leikkiminen on.

KAMPAAMOLEIKIN LUONA:

Mitä leikkiminen sinusta sitten on? (H)

No se on kivaa. (L2)

Mikä siitä tekee kivaa? (H)

No kun siitä tulee aina kiva mieli. (L2)

ELÄINLEIKIN LUONA:

Mitä leikkiminen sinusta on? (H)

No ainakin sellasta kivaa ja hauskaa hommaa. (L5)

Mikä siitä tekee hauskaa ja kivaa? (H)

No kun saa tehdä kaikkia kivoja asioita, jotka on hauskoja. (L5)

Edellisissä katkelmissa lapset vastaavat tutkijan kysymykseen melko samanlaisesti kuvatessaan sitä, mitä leikkiminen on. Lasten vastauksista nousi esiin kokemus hauskaasta ja kivasta toiminnassa. Kun tutkija kysyi tarkentavan kysymyksen, ensimmäisen katkelman lapsi vastasi leikin olevan kivaa, koska siitä tulee kiva mieli. Toisessa katkelmassa tutkija kysyi saman tarkentavan kysymyksen, johon lapsi vastasi, että leikki on kivaa, koska siinä pystyy tekemään hauskoja asioita.

Lasten näkökulmasta leikkiin liitettiin vain positiiviset kokemuksellisuuden tunteet. Negatiiviset tunteet ja mielipaha kuvattiin leikin vastakohtana, jolloin lapset näkivät, että leikki tulee silloin myös päätökseen.

PIKKULEGOJEN LUONA:

Leikissä ei saa kiusata ja kiusaamisesta tulee paha mieli ja sen takii sit ei voi enää jatkaa leikkiä. (L5)

Onko joskus näin käynyt sinulle? (H)

Joo mulle tuli kerran paha mieli kun X otti multa näitä timanttilegoja, jotka mä olin keränny ja sit se ei antanu niitä takasin ja mulle tuli paha mieli. (L5)

Edeltävässä katkelmassa lapsi kertoo, että leikissä ei saa kiusata ketään, koska silloin leikki ei tunne enää hauskalta. Lapsi myös kertoo omasta kokemuksestaan, jolloin toinen lapsi oli kysymättä ottanut hänen legorakennelmastaan timanttilegoja ja tästä syystä hänellä tuli mielipaha. Mielipahan kokemus ei ollut osa leikkiä.

4.2.2 Itsemääräämisoikeus

Lapset kuvailivat kävelyhaastattelun aikana leikkiä vapaamuotoiseksi toiminnaksi, joka on lapsen omaa aikaa. Lapset saavat valita, mitä haluavat leikkiä ja kenen kanssa. Leikin valitseminen tapahtuu usein ennen leikkiä sopimalla siitä kaverin kanssa. Kun asiasta on päätetty, lapset kysyvät ryhmän kasvattajilta luvan siirtyä valitsemaansa leikkiin. Jokaiseen leikkiin on myös määriteltä leikkijöiden lukumäärä, joten lapset eivät aina pääse haluamaansa leikkiin.

AAMUPIIRI PENKEILLÄ:

Miten te täällä valitsette ne leikit, joita haluatte leikkiä? (H)

No kun ollaan syöty aamupala niin sit sovitaan aina X:n kanssa et mitä leikitää ja sit kerrotaan aikuiselle (L1)

Saatte siis valita minkä tahansa leikin? (H)

Joo tai jos siinä on jo muita niin sit siihen ei voi mennä. (L1)

...

Edeltävässä katkelmassa lapsi kertoo, miten leikin valinta tapahtuu päiväkodissa. Lapsen kertoman mukaan lapset saavat pääasiassa itse päättää, mitä haluavat leikkiä, mutta siitä täytyy sanoa ryhmän kasvattajalle. Lapsilla on siis vapaus valita haluamansa leikki, eikä ketään lasta pakoteta leikkimään tiettyä leikkiä.

Samassa keskustelussa lapsi kertoi, että leikkiä saa myös vaihtaa, jos haluaa. Leikin vaihtaminen oli lapsen näkökulmasta tarpeellinen asia, jonka sai tehdä.

AAMUPIIRI PENKEILLÄ:

...

Saako leikkiä sitten jatkaa myöhemmin, jos se jää kesken? (H)

No ei mut kyl sit iltapäivällä voi tai jos ei ota sitä leikkiä niin sit ei. (L1)

Mites voitteko te vaihtaa leikkiä kesken toisen leikin? (H)

Joo voi ja mä ainakin yleensä vaihdan mut sit se leikki täytyy aina siivota. (L1)

Lapset valitsivat erilaisia leikkivälineitä kävelyhaastattelun aikana ja lapsen näkökulmasta leikkivälineitä oli mahdollisuus yhdistellä eri leikeissä. Leikkivälineiden valinta sekä eri leikkivälineiden yhdistäminen nousi kaikkien lasten haastatteluissa esille.

LAPSI KANTAA ELÄINLEIKIN LUOKSE PALIKOITA:

Okei saatteko te sekoittaa eri leikkejä? (H)

Joo. (L4)

Mihin näitä palikoita käytetään? (H)

Mä teen näille pelottaville eläimille häkkejä ja sitten näille pienille aidan. (L4)

Katkelmassa lapsi kertoi, että palikoista tehdään eläimille häkkejä ja aitoja. Näin lapsi muodostaa leikkivälineille uusia tarkoituksia, jolloin perinteisillekin leikkivälineille voi muodostaa uudenlaisia merkityksiä leikissä.

Lapset nimesivät kävelyhaastatteluissa usein leluja ja leikkivälineitä, joilla he leikkivät. Välillä leluilla leikkimisen lisäksi lapset pitivät haastattelun aikana leluja vain käsissään, eivätkä osanneet selittää, miten leluilla leikitään. Lelujen hallinta ja omistus olivat lapsen näkökulmasta siis leikkiä.

TORILEIKIN LUONA:

Ota sää nää hedelmät ja mää otan nää herkut. (L7)

Okei, mitäs me tehdään näillä hedelmillä ja herkuilla? (H)

No mä pidän nää aikanakin tässä. (L7)

Okei, mä laitan nämä hedelmät myyntiin tähän pöydälle. (H)

Mut ei sulla oo siellä asiakkaita. (L7)

No joku saattaa tulla ostoksille, täytyy vähän odottaa ja siivota tätä myyntipöytää. (H)

Edellisessä katkelmassa tutkija ja lapsi ovat torileikin luona, jossa lapsi on ottanut esiin siihen kuuluvat esineet. Lapsi hypisteli eri esineitä ja teki tarkkaa jakoa siitä, mitkä esineet hän valitsi. Keskustelussa tutkija yritti houkutella lasta mukaan itse torileikkiin, mutta lapsi ei tarttunut tähän. Torileikin luona lapsi hypisteli esineitä ja keräsi niistä itselleen kokoelman. Lapset siis pitivät lelujen omistuksesta, joka oli heidän näkökulmastaan leikkiä.

4.2.3 Mielikuvittelu

Lapsen näkökulmasta leikkiin liitettiin mahdollisuus päästä mielikuvittelemaan tilanteita sekä todellisesta elämästä että epätodellisesta elämästä. Lapset leikkivät erilaisia leikkejä, joissa he jäsensivät todellisen elämän tilanteita leikeissä.

KOTILEIKIN LUONA:

Hei nyt laitetaan tähän juustoa ja kinkkua. (L7)

Okei, laitetaanko tähän ruokaan vielä jotain muuta? (H)

Öö no siihen vois vaikka laittaa sinappia, tykkäätkö sää sinapista? (L7)

No mä en kyllä sinappia itse käytä ruuassa. (H)

Mä taas tykkään sinapista, mutta äiti taas ei tykkää mut isi tykkää kyllä niinku mäki. (L7)

Edellisessä katkelmassa lapsi teki ruokaa tavalla, jonka hän oli oppinut omasta elämästään. Tämän avulla hän mielikuvitteli ruuanlaiton tilanteen kotileikissä leikkiessään. Todellisen elämän mielikuvittelu nousi esiin myös seuraavassa katkelmassa.

BARBIETALON LUONA:

Laitetaan näille barbeille vaatteet. (L6)

Joo laitetaan vaan, minkälaiset vaatteet nyt laitetaan? (H)

No nyt on kyllä aika kylmä, täällä ei taida olla mitään talvitakkia mutta takki täytyy ainakin laittaa ettei sitten palele. (L6)

Katkelmassa lapsi pohtii barbien pukeutumisvalintoja sen perusteella, minkälainen sää ulkona on hänen elämässään. Näin ollen lapsi jälleen jäseni todellista elämää leikissään, koska haastattelun ajankohtana sää oli talvinen. Lapsen näkökulmasta todellisen elämän asioita voidaan käsitellä leikissä melko todenmukaisesti ja niissä näyttäytyvät heidän elämässään olevat ihmiset. Lapset jäsentävät leikkiä todellisen elämän sekä lapsen elämässä olevien aikuisten näkemyksien kautta, joka esimerkiksi näkyy seuraavassa katkelmassa, jossa lapselta kysyttiin, mitä leikkiminen on.

PALIKOIDEN LUONA:

Mitä leikki sinun mielestä on? (H)

Mulle on joskus sanottu, et leikkiminen on lasten työtä, vai eiks se sillee oo? Tai mun mielestä äiti on sanonut sillee. (L4)

Sä olet kuullut ihan oikein, sellainen sanonta on olemassa. Mitä se sanonta sun mielestä tarkoittaa? (H)

No että kun aikuiset käy töissä ja lasten ei tarvitse niin sit lapset voi leikkiä. (L4)

Katkelmassa lapsi kertoo, että leikki on lapsen työtä. Tämän myötä lapsi jäsentää tätä aikuisen kertomaa jäsenystä omasta näkökulmastaan. Lapselle sanonta näyttäytyy järkevänä selityksenä siihen, mitä leikki on.

Todellisen elämän mielikuvittelun lisäksi lasten näkökulmasta leikissä voi käyttää mielikuvitusta, jolloin voi kuvitella ja tehdä asioita, joita ei oikeasti voi tehdä. Seuraavassa katkelmassa lapsi leikkii Barbie-nukella ja kuvittelee nuken tekemän asioita, joita hän ei voi itse omasta mielestään vielä tehdä.

BARBIETALON LUONA:

No tää voi vaiks hyppiä katolle ja takas ja sit käydä juhlimas ja mennä kavereiden kanssa kaksistaan kauppa. Ja sit me ostetaan ihan hirveesti suklaata! (L2)

Katkelmassa lapsi mielikuvittelee asioita, joita hän ei voi vielä tehdä itse, kuten esimerkiksi mennä kaverin kanssa kauppaan kahdestaan tai ostaa niin paljon suklaata kuin hän itse haluaisi. Kyseessä ei ole siis tekeminen, joka ei olisi ollenkaan mahdollista ihmisen tehdä.

Lapset mielikuvittelivat myös asioita, joihin ihminen ei pysty. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi lentäminen ja hyppiminen yliluonnollisesti mahdottomissa paikoissa. Mielikuvittelun ansioista lapset voivat asennoitua leikkitilanteisiin niin, että mitään ei rajata lapsen leikistä, jolloin mahdollisuuksia on rajattomasti.

FROZEN- LINNAN LUONA:

Nyt Elsan täytyy lentää takaisin linnaan! Wiuuuhh! (L5)

Tuleeko Anna myös lentäen? (H)

Ei anna voi tulla anna ei voi lentää ellei Elsa taio sille siipiä. Noniin nyt anna sai siivet. Tule Anna! (L5)

No niin, täältä tullaan! (H)

Katkelmassa lapsi leikki hahmoilla tutkijan kanssa, jolloin hän antoi hahmoille erilaisia taikavoimia ja mahdollisuuksia. Lapset siis mielikuvittelevat asioita, joita vain mielikuvituksessa voi tapahtua. Lisäksi tässä katkelmassa lapsen mielikuvittelussa oli mukana lastenelokuvasta tutut hahmot, jonka vuoksi lapsella oli tietoa, mitä kaikkea hahmot voivat tehdä.

5 POHDINTA

5.1 Tulosten yhteenvetoa ja pohdintaa

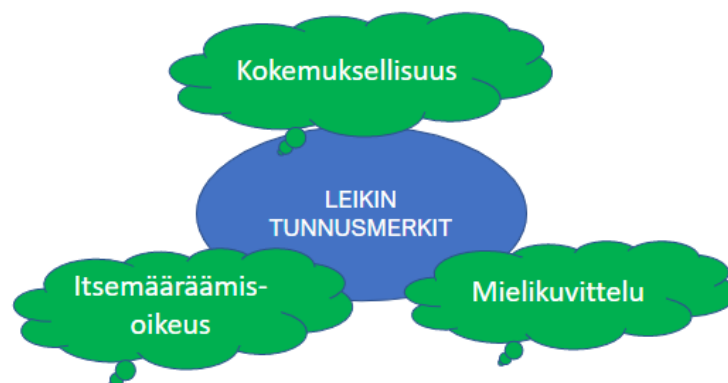
Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin, millaisia asioita lapset käsittivät leikkiin kuuluvan oman päiväkotiryhmänsä ympäristössä. Lapset nimesivät erilaisia perinteisiä leikkejä, jotka löytyivät päiväkodin tiloista. Tällaisia leikkejä olivat muun muassa eri rakenteluleikit, kotileikki, kampaamoleikki sekä erilaisista esineistä koostuvat leikit. Aiemmin tehdyssä lapsuudentutkimuksessa lapset ovat nähneet leikkimahdollisuuksia ympäristöstä riippumatta (Glenn ym., 2013). Tässä tutkimuksessa lapset näkivät omassa päiväkotiryhmässään paljon erilaisia leikkimahdollisuuksia. Tosin, tässä tutkimuksessa lapsen ryhmätilaan oli tietenkin järjestetty erilaisia mahdollisuuksia leikkiin. Perinteisten leikkien lisäksi lasten näkökulmasta pelaaminen ja laululeikit olivat myös leikkimistä. Perinteisten leikkien suosi nousi esiin myös lasten näkökulmista, kun paikallisia puistoja suunniteltiin lasten näkökulmiin sopivaksi (Yates & Oates). Aiemmissa lapsuudentutkimuksissa on huomattu, että lapset eivät välttämättä käyttäneet sanaa ”leikki” kuvaamaan toimintaa, joka kuitenkin miellettiin leikiksi (Olafsdottir & Einarsdottir, 2019). Tässä tutkimuksessa tutkija itse käytti paljon sanaa leikki, joka ohjasi myös lasta nimeämään toimintaa leikiksi, jolloin tällaisia tilanteita ei havaittu.

Lasten näkökulmasta leikkiin kuuluivat myös erilaiset säännöt, jotka tekevät leikistä nautittavaa kaikille. Säännöiksi lapset kertoivat muun muassa kaikkien lapsien mukaan ottamisen leikkiin sekä lelujen jakamisen muiden kanssa. Toisen lelun ottaminen ilman lupaa sekä kiusaaminen oli sääntöjen mukaan kiellettyä. Sen lisäksi sääntöihin kuului, että kaikki leikkiin haluavat lapset täytyy ottaa mukaan. Aiemmassa lapsuudentutkimuksessa lapset olivat joistain säännöistä yhtä mieltä, mutta myös vastustivat joitain sääntöjä (Olafsdottir ym., 2017). Tässä tutkimuksessa lapset eivät vastustaneet kasvattajien asettamia sääntöjä, mutta he sopivat myös leikkijöiden kesken omia. Aiemmassa

tutkimuksessa lapsilla oli myös omia sääntöjä ja strategioita leikeille (Olafsdottir ym., 2017). Tällaisiksi omiksi säännöiksi nimettiin vuorottelu ja lelujen keskinäinen jakaminen muutaman leikkijän kesken. Lapset olivat siis omaksuneet leikkiin liitetyt säännöt hyvin, vaikka ne olivat kasvattajan asettamia. Leikkiin liittyvien sääntöjen kuuluvuutta on tarkasteltu esimerkiksi leikin kriteerejä luotaessa. Van Oersin (2013) mukaan säännöt ovat osa leikkiä, kun taas Eberle (2014) pitää sääntöjen rikkomista leikkiin kuuluvaksi. Tutkimustulosta tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että jotkut lapset saattoivat myös peitellä oikeita tunteitaan leikkisäännöistä, koska he saattoivat haluta miellyttää tutkijaa.

Lapsen näkökulmasta leikkiminen oli sosiaalista toimintaa. Lapset leikkivät päiväkodissa mieluiten ystävien kanssa kuin yksin. Aiemmissa lapsuudentutkimuksissa lapset ovat nostaneet leikkiin kuuluvaksi asiaksi mahdollisuuden leikkiä ystäviensä kanssa (Einarsdottir, 2014). Lisäksi eräässä tutkimuksessa lapset halusivat leikkiä ystävien lisäksi lasten kanssa, jotka olivat sekä heitä vanhempia että nuorempia (Yates & Oates, 2019). Tutkimustulos kertoo myös siitä, että lapsien näkökulmasta päiväkodissa on aina mahdollisuus leikkiä yhdessä muiden lasten kanssa. Päiväkodissa leikkiminen voi olla yksilapsisten perheiden lasten ainoita mahdollisuuksia leikkiä ikätovereidensa kanssa.

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin, mitkä asiat luonnehtivat toimintaa, jota lapset pitivät leikkinä. Lasten näkökulmasta leikin tunnusmerkeiksi nousivat kokemuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja mielikuvittelu.

KUVIO 1. Leikin tunnusmerkit lasten näkökulmasta

Kokemuksellisuuteen yhdistettiin erilaisia tunteita, joita leikissä koettiin. Tällaisia tunteita olivat esimerkiksi jännitys, vauhdikkuus, hyvä mieli ja ilo. Samanlaisia hyvän mielen ja ilon tunteita on nähty kuuluvan leikkiin myös aiemmissa lapsuudentutkimuksissa (Einarsdottir, 2014; Glenn ym., 2013). Eberle (2014) on myös nostanut mielihyvän tuottamisen yhdeksi leikin kriteeriksi.

Lasten näkökulmasta itsemääräämisoikeuksiin leikissä kuului valintojen mahdollisuudet. Lapset saivat valita leikkejä ja leikkivälineitä päiväkodissa. Leikkiä kuvattiin vapaamuotoiseksi toiminnaksi, jossa sai yhdistellä erilaisia leikkivälineitä, jonka kautta ne saivat uusia merkityksiä. Itsemääräämisoikeuteen kuului myös vapaus vaihtaa leikkiä sekä pitää hallinnassaan erilaisia leikkivälineitä. Leikin tyypillisiksi tunnusmerkeiksi on määritelty sen vapaaehtoisuus (Karila, 2012). Myös tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuus korostui lasten näkökulmista. Vapaaehtoisuus leikissä voi tarkoittaa sitä, että lapset eivät välttämättä halua kasvattajaa mukaan tällaiseen leikkiin. Aiemmissa lapsuudentutkimuksissa kasvattajan osallistumista leikkiin ei kaivattu (Glenn ym., 2013; Rogers & Evans, 2008).

Muissa lapsuudentutkimuksissa on myös huomattu, että lapset tulkitsevat toimintaa leikiksi silloin, kun heillä valinnanvapautta ja omistusvapautta toiminnassaan (Theobald ym., 2015). Tällaista omistusvapautta eli leikkivälineiden omistamista nousi esiin myös tämän tutkimuksen lasten näkökulmista. Olafsdottirin ja Einarsdottirin (2019) lapsuudentutkimuksessa lapset rakensivat erilaisia puitteita leikille ennen sen alkua. Leikkipuitteiden rakentaminen toteutui tutkimuksessa yhdistämällä erilaisia leikkivälineitä, jolloin lapset antoivat niille uusia tarkoituksia.

Kolmannessa tunnusmerkissä, eli mielikuvittelussa lapset yhdistivät leikeissään todellista elämää ja mielikuvitusta. Lapset siis jäsensivät leikeissään esimerkiksi aikuisten elämässä tapahtuvia asioita. Karilan (2008) mukaan lapsen leikin ensimmäiset sisällöt koostuvat todellisen elämän tapahtumista, joka on luonnollista, koska leikin perusta on varhaisissa ihmissuhteissa, jotka muodostuvat ympäröivässä maailmassa (Luckenbill ym., 2019). Lasten näkökulmista nousi esiin myös mielikuvituksen käyttäminen, jolloin lapset jäsensivät leikissään ihmisille yliluonnollisesti tapahtuvia asioita.

Mielikuvituksen käyttö leikissä on todettu tärkeäksi ja luonnolliseksi tavaksi lapselle toimia (Koivula & Laakso, 2017). Aiemmissa lapsuudentutkimuksissa

lasten näkökulmasta ei noussut esiin suoraan leikissä mahdollisesta tapahtuvasta mielikuvituksen käytöstä. Einarsdottirin (2014) lapsuudentutkimuksessa leikkiin kuitenkin yhdistettiin luovuus, joka ei suoraan tarkoita mielikuvituksen käyttöä, mutta sen käyttö voi vaikuttaa luovuuden tasoon.

Tutkimustulosten mukaan lapsilla oli monia leikkimahdollisuuksia ja välineitä, joiden käyttöön he pystyivät vaikuttamaan. Kasvattajat ovat siis mahdollisesti toimineet oikealla tavalla leikkiympäristön edellytysten luojana. Tämä on yksi rooleista, joka kuuluu kasvattajalle leikin mahdollistajana päiväkodissa (Jantunen ym., 2017).

Göl-Guven (2017) toi esiin, että leikkiin suhtaudutaan eri kulttuureissa eri tavalla ja näin ollen se mahdollistetaan erilaisesti. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa leikkiä pidetään siihen kuuluvana toimintana, jossa yksittäiset leikkihetket kuuluvat laajempaan kenttään (Karila, 2012). Tämän tutkimuksen tulokset kertoivat, että leikki on päiväkodissa lapsen näkökulmasta melko itsestään selvä toimintamuoto. Lasten näkökulmien mukaan, leikkiin pystyy myös vaikuttamaan omilla valinnoillaan esimerkiksi leikin ja leikkikaverin valinnassa. Päiväkodin leikkiympäristö on useasti kasvattajan toimesta määritelty ja suunniteltu (Ferholt & Nilsson, 2017), mutta tässä tutkimuksessa lapsien näkökulmasta se ei ainakaan rajoittanut leikkiä.

5.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen tulosten perusteella päiväkodissa leikki on lapsen näkökulmien mukaan miellyttävää toimintaa, jossa on vapauksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Leikkiminen nähtiin myös sosiaalisena toimintana muiden ryhmän lasten kanssa. Lapset nimesivät leikkiin kuuluvaksi perinteisiä leikkejä ja leikkivälineitä. Tämän lisäksi lapsien näkökulmista nousi esiin leikin sääntöjen merkitys. Lasten näkökulmista leikki nähtiin päiväkodissa tärkeänä toimintana, jolloin sen edellytyksiä tulee kehittää päiväkodissa.

Toisaalta lasten näkökulmista nousi esiin monet kasvattajien asettamat säännöt ja tavat leikkiä. Näin ollen voidaan siis miettiä, kuinka paljon lapset pääsevät vaikuttamaan leikin toteutumiseen päiväkodissa. Tutkimus tehtiin päiväkodissa ja tarkoituksen oli selvittää juuri siellä tapahtuvaa leikkiä lasten näkökulmista. Samalla lapsen aiemmat leikkikokemukset ja opitut taidot sekä

säännöt vaikuttavat leikkiin myös päiväkodissa. Kasvattajien olisi siis hyvä tarkastella sitä, miten lapset leikin näkevät ja millaisia asioita he haluavat siihen kuuluvan.

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin, mitkä asiat luonnehtivat toimintaa, jota lapset pitivät leikkinä. Lasten näkökulmista esiin nousseet tunnusmerkit toivat enemmän esiin lapsen leikkimaailmaa myös muualla kuin päiväkodissa. Tulosten perusteella lapset haluavat kokea erilaisia asioita, jonka myötä he esimerkiksi mielikuvittelevat. Samalla lapset haluavat olla päättämässä siitä, ketä heidän kanssaan on osa heidän leikkimaailmaansa. Tämän vuoksi kasvattajien tulee huolehtia, että lapset saavat leikkiä omannäköistä leikkiä tilojen tai välineiden rajoituksista huolimatta.

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää 5-vuotiaiden lasten näkökulmia leikistä varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen osallistui seitsemän lasta, joka ei vielä tuo suuria yleistettäviä päätelmiä. Jatkotutkimuksena vastaavan tutkimuksen voisi toteuttaa yhden kaupungin eri päiväkotien 5-vuotiaiden lasten kanssa. Tämän myötä olisi mielenkiintoista löytää eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia eri päiväkotien leikkikulttuurista lasten näkökulmasta. Tämän myötä kiinnostavaksi kysymykseksi nousee myös päiväkotien alueelliset erot lasten leikkiympäristössä.

Lasten näkökulmia leikistä tulisi tutkia laajemmin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Tässä tutkimuksessa aineistokeruumenetelmänä käytettiin kävelyhaastattelua, jossa lapset pääsivät esittämään näkökulmiensa leikkiin varhaiskasvatuksessa. Tällaisen aineistonkeruun avulla mahdollistettiin lasten näkökulmien esille nousu sekä mahdollisuus tarkentaa näkemyksiä lisäkysymyksillä. Lisäksi kävelyhaastattelutilanne oli lapsijohtoinen, jolloin lapset pääsivät ohjaamaan haastattelun kulkua. Lapsen näkökulmaa leikkiin voi myös tutkia lapsuudennäkökulmasta muilla aineistonkeruumenetelmillä. Näin ollen laajemmissa jatkotutkimuksissa voisi hyödyntää kävelyhaastattelun kaltaista menetelmää tai yhdistää muita menetelmiä. Tässä tutkimuksessa kävelyhaastattelut tehtiin lapsiryhmän tiloissa, mutta ulkotilat jäivät tarkastelun ulkopuolelle kokonaan. Tämän vuoksi jatkotutkimuksissa lasten näkökulmia leikistä olisi hyvä tutkia lapsen oman ryhmätilan lisäksi muissa mahdollisissa leikkitiloissa.

Jatkotutkimusta voisi toteuttaa myös vertaillen lasten ja ryhmän kasvattajien näkökulmia leikistä varhaiskasvatuksessa. Tämän kautta voitaisiin selvittää, kuinka kasvattajien näkemykset eroavat lasten näkemyksistä sekä sitä, kumman osapuolen näkökulmat näyttäytyvät päiväkodin leikkiympäristössä.

5.3 Eettisyys

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) mukaan tutkimuksen tulee aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka peruseriaatteisiin kuuluvat luotettavuus ja rehellisyys. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkijalta tieteellistä taitoa ja tietoa sekä hyviä toimintatapoja tutkimuksen teossa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Näitä hyviä toimintatapoja sekä tutkimuksen eettisyyttä käsitellään seuraavissa kappaleissa.

Kun tutkimuksen kohteena on lapsia, myös eettisyyteen liittyvät kysymykset korostuvat. Jokaisen tutkimukseen osallistuvan yksityisyyden suojeleminen sekä anonyymiuden varmistaminen on tärkeää (Einarsdottir, 2007). Anonymisoitavia tietoja ovat esimerkiksi nimi, osoite sekä ammattiin liittyvät tiedot. Tutkijan tulisi käyttää tutkittavista esimerkiksi peitenimiä ja koodinumeroitua sekä säilyttää tietoja salasanalla varustetussa tiedostossa. (Cohen ym., 2018.) Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin päiväkotiryhmässä ja on tärkeää, että päiväkodin ja ryhmän nimi tai tunnistettavuus ei tule esille missään tutkimuksen vaiheessa. Tämän lisäksi lasten anonymiteetti sekä yksityisyys tulee turvata samalla tavalla. Tutkimusraportissa ei mainita myöskään kaupunkia, jossa tutkimusta tehtiin.

Suomessa alle 15-vuotias tarvitsee aina huoltajan suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, mutta lainsäädännöllisesti ikäraja on asetettu vain lääketieteellisissä tutkimuksissa (Kuula, 2006). Suostumusta pyydetäessä täytyy esittää tutkittaville ja kaikille osapuolille tutkimuksen luonne ja sen tavoitteet (Alderson & Morrow, 2020). Tässä tutkimuksessa tutkittiin 5-vuotiaita lapsia, joten suostumuksen saaminen oli tärkeää. Suostumuksen saamiseksi esitettiin tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitus selkeästi huoltajille sekä ikätasoisesti lapsille.

Lapset olivat tutkimuksen kohteena, joten suostumuksen saaminen oli tutkimuksen toteutumisen elinehto. Kun lapselta kysytään suostumusta, heille tulee antaa riittävästi tietoa heidän ymmärtämällään tavalla. Lasten on tärkeää ymmärtää, mitä heiltä odotetaan ja miksi juuri heidän kanssaan tutkimus tehdään.

(Alderson & Morrow, 2020.) Yleisesti suostumusta tutkimukseen osallistumisesta kysytään ensin lapsen huoltajilta, jonka jälkeen suostumusta kysytään lapselta. Einarsdottir (2007) on pohtinut, voisiko järjestys olla toisinpäin, jolloin suostumusta kysyttäisiin ensin lapsilta. Järjestyksen vaihdon myötä lapsi saisi ensimmäisenä kattavan selonteon tutkimuksesta. Toisaalta lapsi saattaisi unohtaa tutkimuksen ja suostumuksen ennen itse tutkimuksen tekoa, jolloin selonteko tulisi tehdä uudelleen. (Einarsdottir, 2007.) Tässä tutkimuksessa suostumus kysyttiin ensin lasten huoltajilta ja vasta sen jälkeen lapsilta. Tarvetta toisenlaiselle järjestykselle ei nähty. Tutkimustilanteen alussa osa lapsista kertoi tutkijalle huoltajiltaan kuulemaansa tietoa tutkimuksesta. Näin ollen ainakin osa huoltajista on saattanut keskustella lapsen kanssa tutkimuksesta, joka saattoi valmistaa lapsia tilanteeseen ja osa lapsista oli varmasti jo päättänyt osallistumisestaan etukäteen.

Hyvien ja eettisten tutkimuskäytänteiden mukaisesti tutkimusta varten tulee hakea tarvittavat tutkimusluvut (Cohen ym., 2018). Tässä tutkimuksessa tutkimuslupa anottiin kaupungilta, jossa tutkimukseen osallistuva päiväkotijoukko sijaitsee sekä päiväkodista ja varhaiskasvatusyksikön johtajalta. Hyvän tieteellisen käytännön lisäksi Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) on luonut yleiset periaatteet liittyen ihmisiin kohdistuvien tutkimusten eettisiin periaatteisiin. Näihin eettisiin periaatteisiin kuuluu, että tutkija kunnioittaa jokaisen ihmisen itsemääräysoikeutta ja ihmisoikeutta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019.) Eettisiin periaatteisiin kuuluu myös tutkittavien tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä oikeus keskeyttää tai peruuttaa tutkimukseen osallistuminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Tämän myötä lapsille tieto osallistumisen vapaaehtoisuudesta on tuotava ymmärrettävästi esille, kuten myös se, että he voivat vetäytyä milloin tahansa. Lapsen suostumusta tulee näin ollen tarkastella jatkuvana prosessina (Alderson & Morrow, 2020).

Ennen kävelyhaastattelujen tekoa, jokaiselta lapselta kysyttiin lupaa sen tekemiseen ja äänittämiseen. Tässä kohtaa koettiin tarpeelliseksi, että luvan kysyminen ei luo paineita lapselle vastata kyllä, jolloin tutkija asettautui lapsen tasolle päiväkodin ryhmätilassa. Lapsen haastattelussa sopivan etäisyyden valitseminen ja lapsen tasolla oleminen viestittää lapselle luontevammasta tilanteesta (Alderson & Morrow, 2020). Tutkija kertoi aluksi haastattelun aiheen ja sen, että lapsi pääsee itse näyttämään leikkitalaansa ja leikkejä. Lapselle

näytettiin puhelinta, jolla haastattelu äänitettiin. Lopuksi lapset saivat allekirjoittaa suostumuksensa ympyröimällä joko ylöspäin tai alaspäin osoittavan peukun kuvan. Kävelyhaastattelua tehtäessä havainnoitiin jatkuvasti lapsen kasvojen ilmeitä sekä kehonkieltä. Lapsen ei-verbaaliset ilmaisut voidaan tulkita myös kieltäytymiseksi ja haastattelutilanteesta vetäytymiseksi (Alderson & Morrow, 2020). Haastattelujen aikana ei kuitenkaan noussut esiin mitään tutkimuksen keskeyttämiseen liittyvää ja jokainen haastattelu onnistui suunnitelman mukaisesti.

Kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu tutkijan ja osallistujien läheisen suhteen muodostuminen. Lasten kanssa tehtäessä tätä suhdetta tulee miettiä epätasa-arvoisena voimasuhteena. Lapset pitävät aikuisia yleensä auktoriteettihahmona, jolloin lapsi saattaa yrittää haastattelutilanteessa miellyttää aikuista. (Einarsdottir, 2007.) Tässä tutkimuksessa tutkija oli lapsille entuudestaan tuttu henkilö, joka saattoi vaikuttaa tämän epätasa-arvoisen voimasuhteen tasoittamisessa. Lisäksi kävelyhaastattelu tehtiin lapselle tutussa ympäristössä ja tutkimusmenetelmän luonne oli, että lapsi ohjaa haastattelun etenemistä. Erilaisista tasoittavista keinoista huolimatta eriarvoisen suhteen muodostuminen on väistämätöntä (Einarsdottir, 2007).

Eettisyyttä tulee tarkastella myös tutkimusmenetelmässä ja menetelmän eri vaiheissa. Lasten kanssa tehtävät haastattelutilanteet olisi hyvä kuvata keskusteluina, jolloin se on lapselle helpompi käsittää (Einarsdottir, 2007). Tässä tutkimuksessa lapselle puhuttiin haastattelusta sekä keskustelusta. Keskustelu sanaa käytettiin kuitenkin enemmän, esimerkiksi lapsen suostumusta pyydettyä. Haastattelutilanteessa on myös hyvä pohtia, minkälaiset kysymykset sopivat lapselle sekä kuinka pitkälle voi mennä kysyessä lisäkysymyksiä, eli milloin lapsen raja tulee vastaan. Hyvässä lapsen haastattelussa tutkija toimii sensitiivisesti sekä ottaa huomioon omat tunteensa ja lähtökohtansa aiheeseen liittyen. (Alderson & Morrow, 2020.) Tutkimuksessa haluttiin selvittää lapsen näkökulmia leikistä, joten tutkijan täytyi hetkellisesti unohtaa omat näkemyksensä aiheesta.

Kävelyhaastattelut äänitettiin ja tallennettiin analyysin muodostamista varten. Äänittämisestä tiedotettiin ennen haastattelua lapsille, lasten huoltajille, päiväkotiryhmän aikuisille ja äänitallenteiden säilyttämisestä tehtiin tietosuojaseloste. Kaikenlaisen tiedon tallentamisesta tulee ilmoittaa ja selostaa

kaikille osapuolille, jotta jokaisen osapuolen yksityisyyttä kunnioitetaan (Alderson & Morrow, 2020). Jokainen haastattelu on säilytyksessä kaksivaiheisen tunnistuksen takana.

Tutkimusta tehtäessä on tärkeää tarkastella, että sen tekemisestä ei aiheudu tutkittaville minkäänlaisia riskejä tai haittoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkimus on aikuisten aloite, ja tutkimusaiheen valitsee aikuinen ja lapsilla on harvoin mahdollisuutta osallistua tutkimusprosessiin (Einarsdottir, 2007). Tässä tutkimuksessa lapset ohjasivat kävelyhaastatteluiden kulkua, mutta myös tutkijan rooli kysymysten kysyjänä ei takaa heidän todellista osallistumistaan tutkimusprosessiin. Tutkimustulosten tulkinta on myös tutkijan käsissä, ja siksi on tärkeää, että tutkijat kysyvät itseltään, voivatko he olla varmoja siitä, että heidän ymmärryksensä heijastaa lasten ideoita, tekoja ja kokemuksia (Einarsdottir, 2007.) Tässä tutkimuksessa tutkijan omat näkemykset aiheesta tuli ottaa huomioon, jotta ne eivät vaikuttaisi haastatteluun tai analyysin tekoon. Tutkimusaiheen valinta lähti kiinnostuksesta lapsen näkökulmiin, jolloin sen ylläpitäminen ei ollut haastavaa.

5.4 Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tarkastelemalla jokaista tutkimuksessa tehtyä valintaa. Luotettavuutta arvioidaan siis jokaisen osa-alueen kohdalla. (Vilka, 2021.) Tässä tutkimuksessa aineisto päädyttiin keräämään kävelyhaastattelulla. Tällainen haastattelun muoto sopi hyvin 5-vuotiaiden lasten kanssa tehtäväksi, koska lapset pääsivät esittelemään heille tuttua ympäristöä. Perinteisen haastattelun tekeminen olisi saattanut supistaa aineiston kokoa ja näin ollen vaikeuttanut lasten näkemysten esiin tuomista. Lasten kanssa pysähdyttiin myös hetkiksi leikkimään heidän suosikkileikkejään, jonka aikana lapset olivat kaikista avautuneimpia haastattelutilanteelle. Kävelyhaastattelun aikana tutkija pyrki olemaan puuttumatta lapsen toimintaan, jos se ei ollut enää aiheeseen liittyvää. Lasten tarkkaavaisuuden palauttaminen oli kuitenkin helppoa, kun siihen nähtiin tarvetta. Kävelyhaastatteluiden aikana huomattiin, että lapset selkeästi nauttivat kahdenkeskisestä ajasta aikuisen kanssa, joka yleensä saattaa jäädä suuren lapsiryhmän arjessa vähäiseksi.

Tutkimuksen luotettavuutta tulee tarkastella myös analyysiä tehtäessä. Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, joka perustuu tutkijan omiin tulkintoihin ja päättelyyn (Hsieh & Shannon, 2005). Analyysiä ohjasi tutkimuskysymykset ja niiden avulla tutkija toi esiin lapsen näkökulmat. Tutkijan omat tulkinnat ja päätelmät eivät saa jättää lasten näkökulmia huomiotta. Tässä lasten äänen esiin nostamisessa onnistuttiin tässä tutkimuksessa.

Lapsiryhmän lapset olivat tutkijalle osaksi tuttuja, joka on hyvä ottaa esiin tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa. Osa lapsista oli tutkijalle tuttuja, koska tutkija on aiemmin työskennellyt kyseisessä päiväkodissa. Tutkittavat lapset olivat tällöin eri ryhmässä, mutta samassa päiväkodissa. Aiempi tuttavuus lapsien kanssa nähtiin tutkimuksessa hyväksi asiaksi, koska näin lapset pääsivät olemaan omia persooniaan, ilman suurta jännitystä. Tutkijan täytyi kuitenkin ottaa huomioon, että aiempi tieto ja muistot lasten leikkimisestä päiväkodissa eivät olleet osa tutkimusta, eivätkä ne saaneet vaikuttaa kysymyksiin tai aineiston tulkintaan.

LÄHTEET

- Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, (s. 9–30). Vastapaino
- Alderson, P. & Morrow, V. (2020). *The ethics of research with children and young people : a practical handbook* (2. painos). SAGE Publications Inc.
- Aras, S. (2016). Free play in early childhood education: a phenomenological study. *Early Child Development and Care*, 186(7), 1173–1184.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1083558>
- Bergen, D. (2014). Foundation of play theory. Teoksessa Brooker, L., Blaise, M & Edwards, S. (toim.), *The SAGE handbook of play and learning in early childhood*, (s. 9–20). London: SAGE Publications.
- Boulton, P. & Thomas, A. (2022). How does play in the outdoors afford opportunities for schema development in young children? *International Journal of Play*, 11(2), 184–201.
<https://doi.org/10.1080/21594937.2022.2069348>
- Burghardt, G. M. (2011). Defining and recognizing play. Teoksessa Nathan, P. & Pellegrini, D. (toim.), *The Oxford Handbook of the Development of Play* (s. 10–18). Oxford: University Press.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8. painos). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Eberle, S. G. (2014). The elements of play: toward a philosophy and a definition of play. *American Journal of Play* 6(2), 214–233.
- Einarsdottir, J. (2014). Children's perspectives on the role of preschool teachers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(5), 679–697. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.969087>
- Einarsdottir, J. (2007). Research with children: methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197–211. <https://doi.org/10.1080/13502930701321477>

- Ferlholt, B. & Nilsson, M. (2017). Playworlds and the pedagogy of listening. Teoksessa Bruce, T., Hakkarainen, P. & Bredikyte, M. (toim.), *The Routledge international handbook of early childhood play*, (s. 261–273). Routledge.
- File, N., Mueller, J. J., Wisneski, D. B., & Stremmel, A. J. (2017). *Understanding Research in Early Childhood Education: Quantitative and Qualitative Methods*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315882734>
- Gaskins, S. (2014). Children`s Play as Cultural Activity. Teoksessa Brooker, L., Blaise, M. & Edwards, S. (toim.), *The SAGE handbook of play and learning in early childhood*, (31–43). SAGE Publications.
- Glenn, N. M., Knight, C. J., Holt, N. L. & Spence, J. C. (2013). Meanings of play among children. *Childhood*, 20(2), 185–199. <https://doi.org/10.1177/0907568212454751>
- Göl-Güven, M. (2017). Play and flow: Children`s culture and adults` role. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi* 1(2), 267–281. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720171230>
- Hsieh, H-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Ivrendi, A. (2020). Early childhood teachers` roles in free play. *Early Years*, 40(3), 273–286. <https://doi.org/10.1080/09575146.2017.1403416>
- Jantunen, T., Suutarla, S & Heino, N. (2019). *Leikin taikaa – Miksi leikki on niin tärkeää?* Into.
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Gaudeamus.
- Karlsson, L. (2010). Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kallio, K. P., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.), *Missä lapsuutta tehdään?* (s. 121–142). Nuorisotutkimusseura.
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Kehily, M. J. (2009). *Introduction to Childhood Studies*. (2. painos). Open University Press.
- Koivula, M. & Laakso M-L. (2017.) Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M.,

- Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (s. 86–102). Vastapaino.
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Lehtinen, A-R. (2009). Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, (s. 89–155). Vastapaino.
- Luckenbill, J., Thompson, J., & Subramaniam, A. (2019). *This is play: environments and interactions that engage infants and toddlers*. National Association for the Education of Young Children.
- Nicholson, J., Kurnik, J., Jevgjovikj, M., & Ufoegbune, V. (2015). Deconstructing adults' and children's discourse on children's play: listening to children's voices to destabilise deficit narratives. *Early Child Development and Care*, 185(10), 1569–1586.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1011149>
- Olafsdottir, S. M., & Einarsdottir, J. (2019). "Drawing and playing are not the same": children's views on their activities in Icelandic preschools. *Early Years*, 39(1), 51–63. <https://doi.org/10.1080/09575146.2017.1342224>
- Ólafsdóttir, S. M., Danby, S., Einarsdóttir, J., & Theobald, M. (2017). "You need to own cats to be a part of the play": Icelandic preschool children challenge adult-initiated rules in play. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(6), 824–837.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1380880>
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet: 2a. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Pyry, N. (2015.) *Hanging out with young people, urban spaces and ideas. Openings to dwelling, participation and thinking*. University of Helsinki.

- Rautio, P., & Winston, J. (2015). Things and children in play - improvisation with language and matter. *Discourse*, 36(1), 15–26.
<https://doi.org/10.1080/01596306.2013.830806>
- Rogers, S. & Evans, J. (2008). *Inside Role-Play in Early Childhood Education: Researching Young Children's Perspectives*. Routledge.
- Roos, P. & Rutanen, N. (2014). Metodologisia haasteita ja kysymyksiä lasten tutkimushaastattelussa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 3(2), 27–47.
- Rutanen, N. (2009). Mitä on vapaa leikki? Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, (s. 207–226). Vastapaino
- Saltmarsh, S. (2014). Childhood studies and play. Teoksessa Brooker, L., Blaise, M. & Edwards, S. (toim.), *SAGE Handbook of Play and Learning in Early Childhood* (s. 319–329). SAGE Publications.
- Samuelsson, I., & Johansson, E. (2009). Why do children involve teachers in their play and learning? *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(1), 77–94. <https://doi.org/10.1080/13502930802689053>
- Schreier, M. (2014). Qualitative content analysis. Teoksessa U. Flick (toim.) *The SAGE handbook of qualitative data analysis*, 170–183. London: Sage.
- Theobald, M., Danby, S., Einarsdóttir, J., Bourne, J., Jones, D., Ross, S., Knaggs, H., & Carter-Jones, C. (2015). Children's perspectives of play and learning for educational practice. *Education Sciences*, 5(4), 345–362.
<https://doi.org/10.3390/educsci5040345>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023.) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019.) *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

- Van Oers, B. (2013.) It is play? Towards a reconceptualisation of role play from an activity theory perspective. *European Early Childhood Education Research Journal*, 21(2), 185–198.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2013.789199>
- Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä* (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.
- Vuorisalo, M. (2009). Ken leikkiin ryhtyy –Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, (s. 156–181). Vastapaino.
- Wu, S. (2019). Researching children’s learning and play in a Chinese context: children’s perspectives on their play and learning. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(4), 551–565.
<https://doi.org/10.1080/1350293X.2019.1634241>
- Yates, E., & Oates, R. (2019). Young children’s views on play provision in two local parks: A research project by early childhood studies students and staff. *Childhood*, 26(4), 491–508.
<https://doi.org/10.1177/0907568219839115>
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 60/199, artikla 12.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, artikla 31.
https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Haluaisin kysyä teiltä vähän leikkimisestä täällä päiväkodissa.

1. Mitkä on sinun lempileikkejäsi päiväkodissa?
2. Minkälaisia leikkejä päiväkodissa leikitään yleensä?
3. Kenen kanssa sinä leikit päiväkodissa?
4. Milloin te leikitte päivä aikana?
5. Miten leikit valitaan?
6. Onko teillä leikeille erilaisia sääntöjä?
7. Mitä leikkiminen sinusta on?

Liite 2: Saatekirje lasten vanhemmille ja huoltajille

Hyvät vanhemmat ja huoltajat,

Nimeni on Elviira Hulmi ja opiskelen kasvatustieteen maisteriksi Tampereen yliopistossa. Tällä hetkellä teen opintojeni lopputyötä eli pro gradu- tutkielmaa.

Pyydän lupaanne lapsenne tutkimukseen osallistumiseen. Pro gradu- tutkielmassani selvitän, mikä lapsen näkökulma on leikkiin ja mitä lapset mieltävät leikiksi.

Tutkimus toteutetaan lapsenne päiväkotiryhmässä ja aineistoni kerään haastattelemalla päiväkotiryhmän lapsia. Haastattelun aikana pyrin tekemään tilanteesta lapselle mahdollisimman luonteva. Ennen haastattelua kysyn lapselta halukkuutta osallistua haastatteluun. Lapsi saa myös olla osallistumatta haastatteluun huoltajan antamasta suostumuksesta riippumatta. Lapsi saa myös keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Myös ei-verbaaliset kieltäytymisen ilmaisut tulkitaan haastattelutilanteesta vetäytymiseksi.

Lasten haastattelut äänitetään aineiston analysointia varten. Äänitteet tallennetaan Office 365- palveluun, joka on kaksivaiheisen tunnistautumisen takana. Haastatteluiden äänitallenteet avataan kirjoitettuun muotoon kokonaisuudessaan ja sen jälkeen haastatteluista poistetaan kaikki tunnistettavat tiedot. Äänitallenteet poistetaan ja tuhotaan, kun tutkimus on valmis.

Aineistonkeruu tapahtuu maaliskuun ja huhtikuun aikana. Kerätty aineisto on luottamuksellista, jolloin tutkimuksen raportoinnissa ei paljasteta sellaista lapsia tai toimintaa koskevaa informaatiota, jota voisi yhdistää yksittäiseen lapseen tai heidän päiväkotiansa.

Päätös siitä, saako lapsesi osallistua tutkimukseen ei vaikuta lapsesi toimintaan päiväkodissa. Tutkimukseen osallistumisen saa keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Tämän voi tehdä lähettämällä sähköpostia allekirjoittaneelle.

Opinnäytetyötä ohjaa apulaisprofessori X

Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin. Tavoitatte minut parhaiten sähköpostitse osoitteesta X

Aurinkoista kevättä toivottaen,
Elviira Hulmi

Lupa osallistua pro gradu- tutkielmaan

Palauta päiväkotiin 27.3.2023. mennessä.

Olen lukenut tutkielmaa koskevan tiedotteen ja tietosuojailmoituksen.

Lapseni saa osallistua tutkimukseen:

Lapseni saa osallistua tiedotteen kuvamaan tutkimuksen haastatteluun

Ei saa osallistua:

Lapseni ei saa osallistua tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen

Lapsen nimi

Päivämäärä

Huoltajan allekirjoitus

Nimenselvennys